



PORADNIK

bibliotekarza



MIESIĘCZNIK

TRESC

Zakończenie Roku Bibliotek i Czytelnictwa (E. S.)	57
Skarby narodowe w zbiorach Ossolineum	59
JADWIGA GROMADZKA. Współpraca bibliotekarstwa szkolnego z wychowawcami klas II i III	61
MAREK CZECHOWSKI. Władysław Broniewski — poeta rewolucyjny. W osiemdziesiątą rocznicę urodzin i piętnastą rocznicę śmierci. Lekcja biblioteczna dla uczniów klasy VIII	64
JADWIGA BIENKOWSKA. Władysław Broniewski 17 XII 1897 — 10 II 1962. Wybór materiałów bibliograficznych	73
TEMATYCZNE ZESTAWIENIA KSIĄŻEK:	
IZABELLA STACHELSKA. Nowe książki dla dzieci i młodzieży	81
SŁOWO WIATR — PISMO GRUNT:	
(abe) Sztuka — Moda — Życie	84
Krzyżówka pełna poezji	III, IV okł.

INDEKS 36959

Redaguje kolegium. Redaktor naczelny: WŁADYSŁAWA WASILEWSKA

Wydawca: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich.

Adres redakcji i administracji: 00-335 Warszawa, Konopczyńskiego 5/7, tel. 27-08-47

Konto PKO: Warszawa I OM 1531-241. Prenumerata roczna: 48 złotych.

Cena zł 4— Podpisano do druku i druk ukończono w kwietniu 1977. Zam. 0308.

Nakład 11 500 egz. Ark. druk. 2, ark. wyd. 2,5. Papier ilustr. V kl. 70 g. F-11.

Wojskowa Drukarnia w Łodzi.

PORADNIK BIBLIOTEKARZA

3
329



ROK XXIX

MARZEC

1977

Zakończenie Roku Bibliotek i Czytelnictwa

W dniach 19—20 stycznia 1977 r. odbyła się na terenie województwa katowickiego uroczystość zakończenia Roku Bibliotek i Czytelnictwa. Jej główną, oficjalną częścią była sesja Prezydium Państwowej Rady Bibliotecznej oraz Prezydium Zarządu Głównego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, podsumowująca działania zainicjowane w tym szczególnie ważnym dla bibliotekarstwa polskiego okresie. W uroczystościach uczestniczyli: przewodniczący Państwowej Rady Bibliotecznej, wiceminister kultury i sztuki Józef Fajkowski, kierownik Wydziału Kultury KC PZPR Lucjan Motyka, przedstawiciele władz województwa katowickiego, członkowie ZG SBP, członkowie Państwowej Rady Bibliotecznej, miejscowi działacze kultury, bibliotekarze.

Ogłoszony w 30 rocznicę wydania dekretu o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi, a więc w rocznicę pierwszego aktu prawnego, który stworzył w Polsce podwaliny ogólnokrajowej sieci bibliotecznej, wyznaczył jej zadania i określił warunki działalności, Rok Bibliotek i Czytelnictwa miał przypomnieć społeczeństwu o miejscu i roli bibliotek w systemie oświaty i kultury, ukazać ich wielorakie funkcje w dobie przyspieszonego rozwoju społeczno-gospodarczego, unaocznic ich współdziałanie w różnych układach powiązań i zależności, które w równej mierze decydują o sprawach tak wielkich, jak postęp nauki polskiej, i o sprawach tak ważnych, jak poziom świadomości przeciętnego mieszkańca naszego kraju.

Hasło Roku — „Biblioteki dla rozwoju” — zawiera w podtekście myśl, iż biblioteki, pragnąc służyć rozwojowi, muszą mieć ku temu warunki. Toteż rozbudzenie w tym okresie powszechnego zainteresowania problematyką bibliotek miało stworzyć szanse pozyskiwania społecznego poparcia dla działań modernizacyjnych, które wobec wieloletnich zaniedbań stanowią niezbędny warunek prawidłowego pełnienia nowych funkcji przez biblioteki wszystkich typów. Warto tu wspomnieć, że proble-

mom modernizacji poświęcony był w całości VII Zjazd Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich (czerwiec 1975). Rozpatrywano je z rzetelnym widzeniem potrzeb społecznych, stymulowanych m.in. przez wzrost poziomu kultury, zapotrzebowanie na wysoko kwalifikowane kadry, zwiększającą się liczbę ludzi kształcących się, program oświaty ustawicznej. W podjętej przez Zjazd uchwale jednym z punktów była sprawa wystąpienia do władz z apelem o ogłoszenie roku 1976 Rokiem Bibliotek i Czytelnictwa. Pewien impuls dla tej inicjatywy stanowiły niewątpliwe efekty osiągnięte w ogłoszonym rok wcześniej Roku Bibliotek Publicznych na Rzeszowszczyźnie, dzięki zintegrowaniu wokół spraw bibliotek całego środowiska miejscowego — władz, instytucji, zakładów przemysłowych, czynników społecznych, oraz dzięki ożywieniu aktywności samych bibliotek.

Ambitny plan podjęty w Roku Bibliotek i osiągnięcia będące jego następstwem, takie jak szereg nowo zbudowanych bądź zmodernizowanych placówek, setki wystaw, odczytów, spotkań, które popularyzowały ideę Roku, aktywizacja tysięcy pracowników, którzy na własnym terenie podejmowali cenne inicjatywy, to początek realizacji wytyczonego do roku 1990 programu rozwoju bibliotek. W różnym tempie, z różnymi nakładami środków, ale na pewno z pełnym zaangażowaniem samych bibliotekarzy będzie on kształtował oblicze nowoczesnego polskiego bibliotekarstwa, sprzężonego zawsze ze służą narodowi.

Podsumowując dorobek Roku Bibliotek i Czytelnictwa, wiceminister kultury i sztuki Józef Fajkowski stwierdził, iż Rok ten wyzwoił wiele społecznych inicjatyw, zwrócił uwagę władz i całego społeczeństwa na rangę bibliotek i ich wiodącą rolę w upowszechnianiu kultury. Dzięki inicjatywie władz terenowych, zwłaszcza w województwie katowickim, uległa znacznej poprawie baza lokalowa bibliotek. Szczególne podziękowania wiceminister skierował do pracowników bibliotek, którzy Rok uczcili wzmoczoną pracą, ciekawymi imprezami w środowisku, przyczyniającymi się do szerokiej popularyzacji czytelnictwa.

Sesja zamykająca Rok Bibliotek i Czytelnictwa odbyła się w Będzinie i została połączona z uroczystością otwarcia nowego gmachu Miejskiej Biblioteki Publicznej im. S. Żeromskiego, zaprojektowanej przez inż. Mariana Skałkowskiego. Zarówno sam budynek, jak wyposażenie wnętrza w funkcjonalne i estetyczne meble wzbudziły ogólne uznanie. Biblioteka powstała przy dużym udziale mieszkańców Będzina, którzy budowali ją w czynnie społecznym. W czasie uroczystej sesji Miejska Biblioteka Publiczna w Będzinie została udekorowana Medalem Komisji Edukacji Narodowej. Ponadto wiele bibliotek województwa otrzymało dyplomy honorowe, m.in. biblioteki w Sosnowcu, Siewierzu, Tychach, Świętochłowicach, Rybniku, Jastrzębiu.

W dniu poprzedzającym sesję jej uczestnicy mieli sposobność zwiedzenia placówek upowszechniania kultury w Rybniku, Tychach, Pszczynie i Jastrzębiu. Nadzwyczaj gościnnie przyjęci przez prezydenta miasta Rybnika, poznali osiągnięcia i zamierzenia w zakresie rozwoju placówek kultury w Rybnickim Okręgu Węglowym. Duże zainteresowanie wzbudziły nowoczesnie wyposażone miejskie biblioteki publiczne w dynamicznie rozwijających się nowych miastach — Tychach i Jastrzębiu. Obie te placówki rozwijają wszechstronną działalność kulturalną w środowisku robotniczym.

Z okazji odbywającej się sesji w Muzeum Górnośląskim w Bytomiu zorganizowana została przez Bibliotekę Zakładu Narodowego im. Ossolińskich wystawa pn. „Skarby narodowe w zbiorach Ossolineum”. Jej otwarciu dokonali: kierownik Wydziału Kultury KC Lucjan Motyka i wiceminister Józef Fajkowski. Uczestnicy sesji mieli okazję zobaczenia wspaniale iluminowanych rękopisów z XV i XVI wieku, rękopisu *Pana Tadeusza*, *Trylogii*, dzieł Żeromskiego, Prusa oraz wielu utworów dawnych i współczesnych pisarzy.

W Bytomiu, w pięknym i nowoczesnym gmachu, rozwija bogatą działalność Miejska Biblioteka Publiczna. Szczególną uwagę zwiedzających wzbudził Dział Zbiorów Specjalnych, dysponujący czytelnią z 10 kabinami, wyposażoną m.in. w czytniki, rzutniki, magnetowid itp.

Naoczny przegląd najważniejszych dokonań województwa katowickiego oraz planowane jego dalsze zamierzenia — to tylko fragment poczynań dokonanych i zamierzonych w skali całego kraju. Stanowią one adekwatną ilustrację do stwierdzeń zawartych w przemówieniach ministra Fajkowskiego i kierownika Wydziału Kultury KC, Lucjana Motyki, którzy ze szczególnym naciskiem podkreślili fakt, iż wprawdzie nastąpiło oficjalne zamknięcie Roku Bibliotek, jednak rozpoczęte działania będą kontynuowane nadal, czemu sprzyjać będzie atmosfera wysokiego zaangażowania bibliotekarzy.

E. S.

Skarby narodowe w zbiorach Ossolineum

Zakład Narodowy im. Ossolińskich, ufundowany w r. 1817 we Lwowie przez Józefa Maksymiliana Ossolińskiego, po wojnie przeniesiony do Wrocławia, jest jedną z najstarszych, nieprzerwanie działających polskich instytucji naukowych. Jej dwie agendy, stanowiące od r. 1953 samodzielne placówki Polskiej Akademii Nauk, dobrze zasłużyły się w ciągu 150 lat istnienia polskiej nauce i kulturze i nadal kontynuują najlepsze tradycje swej przeszłości, służąc potrzebom narodu. Biblioteka zajmuje czołowe miejsce pod względem zasobności i wartości zbiorów wchodzących w zakres nauk humanistycznych. Wydawnictwo jest największym, znanym i poza granicami Polski, nakładcą publikacji o charakterze humanistycznym.

Ossolineum prowadzi m.in. szeroką działalność wystawową. Uczestnicy uroczystości otwarcia Roku Bibliotek i Czytelnictwa we Wrocławiu mieli okazję obejrzenia bogatej i pięknej wystawy, której przedmiot stanowiła książka polska wydana na Śląsku w wiekach XV—XX. Podczas uroczystości zakończenia Roku udostępniono zwiedzającym, również przygotowaną przez Bibliotekę Zakładu, wystawę skarbów narodowych w zbiorach Ossolineum.

Niecodzienna to była okazja zobaczenia na własne oczy tego, co przedstawił dział wystawy nazwany „Skarbnicą”. Znalazły się tu najstarsze zachowane dokumenty — dokument Henryka Brodatego z r. 1229, Kazimierza Jagiellończyka z r. 1456. Zygmunta Augusta i in.; rękopisy średniowieczne — kodeks pergaminowy

z XIV w., rachunki wydatków stołowych Władysława Jagiełły z lat 1418—1420; modlitewnik Kara Mustafy zdobyty wraz z namiotem wezyra w r. 1683 pod Wiedniem...

Zaprezentowano szereg rękopisów pisarzy: Wacława Potockiego, Krasickiego, Fredry, Słowackiego, Norwida, Orzeszkowej, Sienkiewicza, Żeromskiego, Przybylszewskiego, Witkacego. Szczególną uwagę budziły bezcenne rękopisy *Reduty Ordona*, *Konrada Wallenroda* i *Pana Tadeusza*. Rękopis *Ostatniego zajazdu na Litwie*, nazwany dzikowskim od miejsca przechowywania w Bibliotece Tarnowskich w Dzikowie, eksponowany był na wystawie w szkatule zdobionej scenami z poematu, wykonanej przez Józefa Brzostowskiego z Krakowa.

Obszerny dział stanowiły druki, począwszy od wieku XV, zbiory kartograficzne, numizmatyczne (m.in. denar Mieszka I, grosze, talary, tyńf lwowski, złoty polski), sfragistyka (pieczęć koronna Zygmunta Starego, medale, plakiety) i wreszcie interesujące zbiory grafiki — miniatury portretowe, rysunki artystów polskich i obcych, ekslibrisy.



Biblioteka szkolna przy Szkole Podstawowej Nr 1 w Polkowicach. Wypożyczalnia.

Współpraca bibliotekarstwa szkolnego z wychowawcami klas II i III

Dłuższa praktyka w zawodzie bibliotekarza prowadzi do stwierdzenia, że najistotniejszą sprawą, jaka powinna nam leżeć na sercu, jest wyrobienie zainteresowań czytelniczych w uczniach klas młodszych. Kompletu książek, wypożyczane przez wychowawcę i udostępniane dzieciom, nie spełniają tego zadania nawet wtedy, gdy są najstaranniej dobrane. W procesach towarzyszących rozwojowi uczniów klas początkujących — przyswajania sobie wiadomości, obserwowania zjawisk życia codziennego, oglądania i słuchania audycji telewizyjnych i radiowych, czytania książek i wreszcie w działalności samodzielnej — zaczynają się krystalizować ich zainteresowania. Powstają wtedy problemy, na które dziecko stara się znaleźć odpowiedź, a szuka jej najczęściej w książce. Toteż żeby nie straciło do niej zaufania, musi otrzymać taką książkę, jaka rzeczywiście spełni jego nadzieje. Z kolei różnych pytań i spraw, tak ważnych dla dziecka, nie rozwiąże kilkanaście książek dobranych do kompletu pod kątem ogólnych zainteresowań danego wieku. Potrzebne są książki wyszukane stosownie do indywidualnych zainteresowań czytelnika.

Zawsze przez kilka pierwszych miesięcy roku szkolnego było sporo kłopotu z klasami czwartymi, które rozpoczynały właśnie samodzielne korzystanie z biblioteki szkolnej. Przyczynę stanowiło zbyt słabe, niewystarczające wyrobienie czytelnicze. Ponieważ przy naszej bibliotece istnieje czytelnia, postanowiłam objąć wypożyczaniem już klasy drugie i trzecie. Nawiązałam kontakt z wychowawcami tych klas, ustaliliśmy wspólnie, że w każdym tygodniu jedna godzina języka polskiego odbywać się będzie w czytelni i będzie w całości poświęcona różnym formom pracy z książką. Bibliotekarzowi przypadła w takiej lekcji rola współorganizatora i współuczestnika.

A oto przykłady toku lekcji w klasie III:

1. Powitanie.
2. Swobodne rozmowy na temat przeczytanych książek.
3. Prezentowanie książek szczególnie ciekawych.
4. Oddawanie przeczytanych i wypożyczanie nowych książek.

Punkt 3 wypełniają informacje uczniów, którzy propagowane przez siebie książki uznali za bardzo ciekawe i z tego względu pragnęliby, aby przeczytali je koledzy. Niekiedy zaleca jakąś pozycję wychowawca lub bibliotekarz. Utwór reklamowany przez dziecko ma większe szanse zyskania popularności, gdyż przedstawia punkt widzenia czytelnika-rówieśnika.

Inna odmiana takiej lekcji:

1. Powitanie.
2. Zwrot przeczytanych i wypożyczanie nowych książek.
3. Opowiadanie treści najciekawszych utworów, z uwzględnieniem: autora, tytułu, ilustratora, tłumacza oraz oceny bohatera.
4. Wspólne zredagowanie notatki do zeszytu przedmiotowego.
5. Sprawdzenie zapisu w dzienniczku lektur.

Zapis w dzienniczku lektur jest dokumentem stwierdzającym przeczytanie utworu. Notatka w klasie trzeciej obejmuje następujące elementy: autor, tytuł, ilustrator, tłumacz, ilustracja własna do treści i krótkka ocena: czy książka podobała się, czy nie, i (koniecznie!) dlaczego. Do dzienniczków uczniowie wpisują wszystkie przeczytane książki. Wypowiedzi uczniów oraz dzienniczki ocenia wychowawca i ocenę wpisuje do dziennika lekcyjnego. Przy różnych okazjach wprowadza się na lekcji wiadomości z zakresu teorii literatury, budowy książki i właściwego korzystania z niej. Do uatrakcyjnienia spotkań wykorzystuje adapter.

Na podstawie obserwacji można stwierdzić, że uczniowie kierują się głównie dwoma kryteriami w doborze książek — wypożyczają dalsze pozycje tego samego autora bądź książki odpowiadające kierunkowi własnych zainteresowań.



Biblioteka szkolna przy Szkole Podstawowej Nr 1 w Polkowicach. Klasa IIIc podczas zajęć w czytelni.

Przy zastosowanej w klasach młodszych formie pracy mało jest czytelników, którym jest obojętne, co czytają. A przy tym uczniowie nabywają pewnych praktycznych umiejętności, poznają zasady higieny czytania, poszanowania książek, właściwego korzystania z nich, zaznajamiają się z regulaminem biblioteki, uczą się kulturalnego zachowania w czytelni, doboru odpowiednich książek, systematycznego czytania utworów ciekawych. Najważniejsze jest jednak to, że dzieci rozwijają swoje zainteresowania i mają możliwość wypowiedzenia się o ich przedmiocie. Każdy z uczniów, który pragnie, aby reklamowaną przez niego książkę przeczytali inni koledzy, musi tak interesująco przedstawić jej treść, aby przekonać ich w pełni, że nieprzeczytanie — to wielka strata. A kiedy w perspektywie istnieje jeszcze dobra ocena, a także zapis meritum wypowiedzi do wszystkich zeszytów, to sprawa staje się naprawdę dla dziecka ważna.

Czytelnictwo w klasach III

Wrzesień											
Klasa	Liczba uczniów	Liczba czytelników	Działy					Razem	Średnia	BW, B %	Prz, P, H %
			BW	B	Prz	P	H				
IIIa	28	28	36	43	19	19	8	125	4	63,7	36,3
IIIb	33	33	30	43	22	11	6	112	3,4	69,7	30,3
IIIc	28	28	29	58	27	24	14	152	5,4	57,9	42,1
IIId	28	28	33	53	34	18	13	151	5,4	57,6	42,4
IIIe	32	32	32	43	21	10	10	116	3,6	66,4	33,6
Razem	149	149	160	240	123	82	51	656	4,3	63,1	36,9
Grudzień											
Klasa	Liczba uczniów	Liczba czytelników	Działy					Razem	Średnia	BW, B %	Prz, P, H %
			BW	B	Prz	P	H				
IIIa	27	27	13	28	21	15	7	84	3	48,7	51,3
IIIb	33	33	17	30	35	18	10	110	3,4	43,3	56,7
IIIc	26	26	7	14	20	37	18	96	3,7	22,5	77,5
IIId	27	27	26	56	42	32	20	176	6,5	46,8	53,2
IIIe	32	32	19	38	24	25	14	120	3,8	47,7	52,3
Razem	145	145	82	166	142	127	69	586	4	41,8	58,2

Klasa III C prawie całkowicie przekroczyła granicę bajek i baśni. Ulubione pozycje to opowiadania z życia zwierząt, podróże odkrywcze, opowiadania z czasów ostatniej wojny, przygody połączone z rozwiązywaniem zagadek. Ulubieni autorzy to: Nienacki Niziurski, Makuszyński, Szklarski, Fiedler, Broniewska, Lorentz.

Na zakończenie załączam tabelę podsumowującą obserwacje rozwoju zainteresowań czytelniczych w klasie III. Uwzględniłam w niej działy, z których czytelnicy korzystają. Za czytelników z zainteresowaniami uważam tych, którzy już wyszli poza krąg bajeczek i baśni, czytają więc opowiadania podróżnicze, przygodowe, przyrodnicze lub historyczne. Wszyscy uczniowie czytają i wykazują się znajomością treści. Ci jednak, których nazywam czytelnikami obojętnymi, nie potrafią przekonywająco reklamować swoich książek, nie potrafią ich przeżyć, dlatego otaczam ich troskliwszą opieką i częściej przeprowadzam z nimi rozmowy indywidualne.

* *

Przedstawiona forma pracy możliwa jest tylko wtedy, gdy oprócz wypożyczalni istnieje w szkole czytelnia i gdy zatrudnione są przynajmniej dwie osoby na pełnych etatach. Tu nasuwa się nieco gorzkich myśli. Zawód bibliotekarza jest zawodem pięknym, praca staje się jednak z dnia na dzień coraz bardziej monotonna i zaczyna ograniczać się do obsługi czytelników. Zasadniczą przyczyną takiego stanu rzeczy jest to, że szkoły są przepełnione, oddziałów jest coraz więcej, a sal lekcyjnych brakuje. Na skutek takiej sytuacji w naszej czytelnicy odbywa się około 20 godzin lekcyjnych w tygodniu, uczniowie więc pragnący pracować samodzielnie mogą to robić jedynie w czasie przerw lub po szóstej lekcji, kiedy są już zmęczeni. W szkole naszej uczy się 1225 uczniów (po wakacjach będzie ich więcej), toteż nierzadko w wypożyczalni i czytelnicy obsługujemy dziennie blisko



Biblioteka szkolna przy Szkole Podstawowej Nr 1 w Polkowicach. Czytelnia.

300 czytelników. Widzimy potrzebę stosowania różnych form pracy, podejmujemy je w zrozumieniu interesu społecznego. W naszym zawodzie nic się jednak nie zmienia, choć zmieniają się warunki życia. Stare przepisy sprzed lat nadal regulują sprawę etatów i sum rocznych na zakup książek, nie organizuje się kursów wakacyjnych dla bibliotekarzy i nie ma dla nich dodatków specjalnych. Jak powyższe sprawy będą wyglądały w szkole dziesięcioletniej?

MAREK CZECHOWSKI

Łódź

Władysław Broniewski — poeta rewolucyjny

W osiemdziesiątą rocznicę urodzin i piętnastą rocznicę śmierci

Lekcja biblioteczna dla uczniów klasy VIII

Przypadające w tym roku: 15 rocznica śmierci (10 II 1962) i 80 rocznica urodzin (17 XII 1897) poety skłaniają do pogłębienia wiedzy młodzieży o jego życiu, zwłaszcza że na lekcjach języka polskiego zetknęła się ona niejednokrotnie z jego twórczością.

Celem lekcji, obok uzupełnienia zdobytych w szkole wiadomości, jest wskazanie różnorodnych źródeł bibliograficznych, z których można czerpać informacje

na jeden określony temat, a także zdobycie umiejętności posługiwania się katalogami, poszukiwania książek na półce oraz formułowania samodzielnych wypowiedzi na podstawie przeczytanych tekstów.

Lekcja biblioteczna daje możliwość zaprezentowania obok książek także dokumentów audiowizualnych i materiałów ikonograficznych.

Ważniejsze bibliografie, pomocne przy opracowaniu lekcji:

Lichodziejewska F. *O Władysławie Broniewskim, 1897—1962*. Poradnik bibliograficzny. Wwa 1964.

Lichodziejewska F. *Twórczość Władysława Broniewskiego*. Monografia bibliograficzna. Wwa 1973.

Stradecki Janusz. *Dokumentacja bibliograficzna 1918—1944*. W: *Literatura polska 1918—1975*. Wwa 1975 s. 122—124.

Plan lekcji

1. Wprowadzenie
— wyjaśnienie celu lekcji w nawiązaniu do przypadających rocznic,
— informacje o bibliotece i jej zbiorach,
— wyjaśnienie zasad budowy i funkcji katalogów oraz układu księgozbioru.
2. Krótka informacja odnośnie sposobu opracowania poleceń.
3. Rozdanie kart ćwiczebnych i samodzielna praca młodzieży.
4. Sprawdzenie opracowanych tematów.
5. Zaprezentowanie dokumentów audiowizualnych i ikonograficznych.
6. Podsumowanie i ocena lekcji.

Uwagi metodyczne

Lekcja przeznaczona jest dla uczniów klas VIII szkoły podstawowej. Czas trwania — 2 godziny.

Wskazane byłoby wykonanie nagrania tekstów literackich poświęconych Broniewskiemu (wiersze, wspomnienia) — zob. bibliografia. Wydaje się konieczne, aby młodzież wysłuchała płyty — recytacji wierszy przez poetę. Cennym uzupełnieniem lekcji byłby krótkometrażowy film o Broniewskim oraz wystawka prezentująca jego dorobek poetycki.

Na kartach ćwiczebnych pominięto stałe polecenia w rodzaju: odnieś katalog na miejsce czy odnieś książkę na półkę.

Bibliografia

Autorzy naszych lektur. Pod red. W. Maciąga. Wyd. 3 uzup. Wrocław 1973.

Balbus S. Bujnicki T. *Stara nauka polskich tułaczy*. „Życie Literackie” 1974 nr 25 s. 3, 10.

Bartelski L. M. *Polscy pisarze współcześni*. Informator 1944—1970. Wyd. nowe posz. Wwa 1972.

Broniewski W. *Komuna Paryska*. Oprac. graf. J. Stanny. Wwa 1971.

Broniewski W. *Nłke*. *Wiersze rewolucyjne*. Wwa 1973.

Broniewski W. *Troska i pieśń*. Oprac. graf. J. Jaworowski. Wwa 1967.

Broniewski W. *Wiersze i poematy*. Ilustr. J. Stanny i in. Wwa 1972.

Broniewski W. Hermanowicz H. *Nad Mazowsza równiną otwartą*. Wwa 1964.

Bujnicki T. *Broniewski i tradycja literacka*. „Ruch Literacki” 1971 z. 2 s. 87—98.

Bujnicki T. *Władysław Broniewski*. Wwa 1972.

Bujnicki T. *Współczesny wzór romantyzmu: poezja Broniewskiego*. „Życie Literackie” 1973 nr 4 s. 10.

Encyklopedia powszechna PWN. T. 1. Wwa 1973.

Karwacka H. *Lata literackiego terminowania Władysława Broniewskiego*. „Prace Polonistyczne” Ser. XXX: 1974 s. 31—87.

Kędziński S. *Wiersze Władysława Broniewskiego*. Wwa 1974.

Lasota G. *Władysław Broniewski*. Wwa 1964.

Lichodziejewska F. *O Władysławie Broniewskim. 1897—1962*. Poradnik bibliograficzny. Wwa 1964.

Lichodziejewska F. *Obojętność czy entuzjazm krytyki? (Z zagadnień recepcji poezji Broniewskiego przed wojną)*. „Poezja” 1972 nr 5 s. 28—44.

Lichodziejewska F. *Władysław Broniewski*. Wwa 1966.

Liryka polska. Interpretacje. Pod red. J. Prokopa, J. Sławińskiego. Kraków 1966.

Literatura polska 1918—1975. T. 1. *Literatura polska 1918—1932*. Red. nauk. A. Brodzka, H. Zaworska, S. Żółkiewski. Wwa 1975.

Lorentz S. *Przewodnik po muzeach i zbiorach w Polsce*. Wyd. 2 popr. i uzup. Wwa 1973.

Maciąg W. *Literatura Polski Ludowej 1944—1964*. Wwa 1973.

Maciejewski J. *Czytamy wiersze*. Wwa 1970.

Maciejewski J. *Lektury i problemy*. Wwa 1976.

Makowiecki A. Z. *O literaturze polskiej. Materiały*. Wwa 1971.

Mały słownik literatury dla dzieci i młodzieży. Pod red. K. Kuliczowskiej i I. Słońskiej. Wwa 1964.

Matuzewski R. *Literatura na przełomie*. Wwa 1951.

Milska A. *Pisarze polscy. Wybór sylwetek 1890—1970*. Wyd. zm. i popr. Wwa 1972.

Piechal M. *Pelagia, uczennica diabła czyli Sedno rzeczy*. Łódź 1969.

Sandauner A. *Poeści trzech pokoleń*. Wyd. 2 uzup. Wwa 1962.

Tatomir A. *Władysław Broniewski. Sylwetki pisarzy współczesnych*. „Poradnik Bibliotekarza” 1965 nr 11/12 s. 351—355.

Warnieńska M. *Ciążar troski i radość pieśni. Władysław Broniewski opowiada o sobie czytelnikom „Poradnika Bibliotekarza”*. „Poradnik Bibliotekarza” 1959 nr 10 s. 275—281.

Dokumenty audiowizualne

Władysław Broniewski [Film]. Scen. S. R. Dobrowolski. Realiz. S. Urbanowicz. Łódź 1958, WFO.

Nadzieja i inne wiersze [Film]. Scen. i realiz. J. Łomnicki. Wwa 1972, WFD.

Broniewski Władysław. Wiersze wybrane [Płyta]. Recytuje autor. Wwa 1957, Polskie Nagrania L 01124.

Teksty literackie (wybór)

Grześcak M. *Spotkanie z Broniewskim*. Scen. i oprac. . .

Repertuar „Sceny” i Centralnego Ośrodka Metodyki Upowszechniania Kultury. „Scena” 1972 nr 5 s. 43—48.

Hanin R. *Pasternak L. „Wiersz mój odniosę ludzkom...”* Wwa 1963.

„Poezja” 1972 nr 5 — numer specjalny poświęcony Broniewskiemu.

Kartki ćwiczebne

1

Z księgozbioru podręcznego weź książkę Lesława Bartelskiego pt. „Polscy pisarze współcześni”.

Odszukaj hasło: Broniewski Władysław.

Przeczytaj tekst na str. 36—37, zanotuj ważniejsze daty z biografii poety oraz nagrody, jakie otrzymał za twórczość literacką, wymień ustnie współautorów Biuletynu poetyckiego pt. „Trzy salwy”.

W katalogu alfabetycznym odszukaj książkę Grzegorza Lasoty pt. „Władysław Broniewski”. Zanotuj sygnaturę.

Przynies książkę z półki. Zanotuj miejsce i rok wydania.

Zwróć uwagę na bogaty materiał ikonograficzny (ilustracje) albumu.

2

W katalogu rzeczowym w dziale 82 odszukaj książkę Włodzimierza Maciąga pt. „Literatura Polski Ludowej 1944—1964”. Zanotuj sygnaturę.

Przynieś książkę z półki. Zapisz miejsce i rok wydania.

Przeczytaj tekst na str. 165, zanotuj tytuły wydanych zbiorów poezji Władysława Broniewskiego i daty ich wydania.

Omów biografię poety.

3

W katalogu alfabetycznym odszukaj książkę Władysława Broniewskiego pt. „Wiersze i poematy”. Zanotuj sygnaturę.

Przynieś książkę z półki. Zapisz miejsce, rok wydania i nazwiska ilustratorów.

Obejrzyj ilustracje do wierszy i zastanów się, czy oddają one nastrój tej poezji, czy wiążą się z treścią znanych ci wierszy. Przeczytaj notę wydawniczą na str. 428 i powiedz, jaki był udział poety w powstaniu tej książki.

4

Z księgozbioru podręcznego weź „Encyklopedię Powszechną PWN”, tom 1. Zapisz miejsce i rok wydania.

Odszukaj hasło: Broniewski Władysław.

Przeczaj tekst, zanotuj tytuły i daty wydania tomików poezji Władysława Broniewskiego. Opowiedz, jakich autorów tłumaczył poeta, zanotuj ich nazwiska.

W katalogu alfabetycznym odszukaj książkę Władysława Broniewskiego i Henryka Hermanowicza pt. „Nad Mazowsza równiną otwartą”. Zanotuj sygnaturę.

Przynieś książkę z półki. Zapisz miejsce i rok wydania.

Zwróć uwagę na ilustracje i ich łączność z tekstem wierszy o Mazowszu.

5

Z księgozbioru podręcznego weź czasopismo pt. „Prace Polonistyczne”, Seria XXX z r. 1974.

Odszukaj artykuł Heleny Karwackiej pt. „Lata literackiego terminowania Władysława Broniewskiego”.

Przeczytaj fragment tekstu na str. 48—50. Jest to omówienie notatek z lektur, prowadzonych przez poetę od 1918 r. Odpowiedz, jakie były ulubione lektury młodego Broniewskiego.

6

Z księgozbioru podręcznego weź czasopismo pt. „Poezja”, rocznik 1969.

Odszukaj artykuł Jana Witana pt. „Przymierze z tradycją”, str. 4—18.

Przeczytaj fragment tekstu na str. 5—6 i odpowiedz, dlaczego autor artykułu nazywa Broniewskiego „poetą trzech pokoleń”. Zanotuj nazwiska poetów, z których twórczości czerpał natchnienie Władysław Broniewski w swych wierszach młodzieńczych.

7

W katalogu alfabetycznym odszukaj książkę Ryszarda Matuszewskiego pt. „Literatura na przełomie”. Zanotuj sygnaturę.

Przynieś książkę z półki. Zapisz miejsce i rok wydania.

Odszukaj rozdział pt. „Dwadzieścia pięć lat poezji Władysława Broniewskiego”. Przeczytaj fragment tekstu ze str. 7—9, postaraj się ująć skrótowo najważniejsze wydarzenia z lat dzieciństwa i młodości poety, opowiedz o jego działalności w latach I wojny światowej.

8

Z księgozbioru podręcznego weź czasopismo pt. „Poradnik Bibliotekarza”, rocznik 1965. Zapisz miejsce wydania i wydawcę.

W numerze 11/12 odszukaj artykuł Adama Tatomira pt. „Władysław Broniewski” (s. 351—355).

Przeczytaj fragment tekstu na str. 352, zanotuj tytuły czasopism, z którymi Władysław Broniewski współpracował w okresie międzywojennym, powiedz ustnie, w jakich latach i gdzie studiował.

9

Z księgozbioru podręcznego weź czasopismo pt. „Poradnik Bibliotekarza”, rocznik 1959. Zapisz miejsce wydania i wydawcę.

W numerze 10 odszukaj artykuł Moniki Warneńskiej pt. „Ciężar troski i radość pieśni” (s. 275—291).

Przeczytaj fragment tekstu na str. 276 i powiedz o działalności społecznej poety i jego kontaktach ze środowiskiem robotniczym, wymień tytuły czasopism lewicowych, z którymi współpracował w tym okresie. Zanotuj datę debiutu literackiego.

10

Z księgozbioru podręcznego weź czasopismo pt. „Poezja” rocznik 1972. Zapisz miejsce wydania i wydawcę.

W numerze 5 odszukaj artykuł Feliksy Lichodziejewskiej pt. „Obojętność czy entuzjizm krytyki?” (s. 28—44).

Przeczytaj fragment tekstu na str. 40—41 i powiedz, kto był entuzjastą poezji Władysława Broniewskiego w okresie międzywojennym oraz jak oceniał twórczość poety krytyk Wiktor Zawodziński.

11

W katalogu alfabetycznym odszukaj książkę Anny Milskiej pt. „Pisarze polscy. Wybór sylwetek 1890—1970”. Zanotuj sygnaturę.

Przynieś książkę z półki, zanotuj miejsce, rok i kolejny numer wydania.

Przeczytaj fragment tekstu na str. 126. Opowiedz o losach poety w latach II wojny światowej, zanotuj tytuły utworów, które powstały w tych latach. Odpowiedz na pytanie: gdzie i kiedy wydany został tomik wierszy pt. „Drzewo rozpaczące”.

12

Z księgozbioru podręcznego weź „Mały słownik literatury dla dzieci i młodzieży”. Zanonuj redaktorów, miejsce i rok wydania.

Odszukaj hasło: Broniewski Władysław.

Przeczytaj tekst, zanotuj tytuły i daty wydania książek Władysława Broniewskiego przeznaczonych dla dzieci i młodzieży, omów, jakie problemy porusza poeta w tych książkach.

13

Z księgozbioru podręcznego weź czasopismo pt. „Ruch Literacki” rocznik 1971. W zeszytach nr 2 odszukaj artykuł Tadeusza Bujnickiego pt. „Broniewski i tradycja literacka” (s. 87—98).

Przeczytaj fragment tekstu na str. 87—88 i odpowiedz, jaki jest stosunek Władysława Broniewskiego do tradycji literackiej i w jakim utworze to wyraził. Zapisz tytuł wiersza.

14

Z księgozbioru podręcznego weź czasopismo pt. „Życie Literackie”, rocznik 1974. W numerze 25 odszukaj artykuł Stanisława Balbusa i Tadeusza Bujnickiego pt. „Stara nauka polskich tułaczy” (s. 3).

Przeczytaj fragment tekstu z pierwszej szpalty i odpowiedz, na czym polega związek poety z romantyzmem i gdzie się ten związek przejawia.

15

W katalogu rzeczowym, w dziale 82 odszukaj książkę Janusza Maciejewskiego pt. „Lektury i problemy”. Zanonuj sygnaturę.

Przynies książkę z półki, zapisz miejsce i rok wydania.

Odszukaj rozdział pt. „Życie się sprawdza”, napisany przez Andrzeja Chruszczyńskiego (s. 343—352).

Przeczytaj fragment tekstu na str. 349—350 i powiedz, jaki był program poetycki Władysława Broniewskiego. Zanonuj tytuł utworu, w którym ten program został sformułowany.

16

W katalogu alfabetycznym odszukaj książkę Władysława Broniewskiego pt. „Nike”. Zanonuj sygnaturę.

Przynies książkę z półki, zapisz nazwisko autora przedmowy, ilustratora oraz miejsce i rok wydania.

Przeczytaj fragment tekstu przedmowy na str. 5—6 i powiedz, jakiego rodzaju poezję reprezentuje twórczość Władysława Broniewskiego. Zwróć uwagę na ilustracje do wierszy, zamieszczone w tej książce.

17

W katalogu alfabetycznym odszukaj książkę pt. „Autorzy naszych lektur”. Zanonuj sygnaturę.

Przynieś książkę z półki, zapisz nazwisko redaktora, miejsce, rok i numer kolejny wydania.

Odszukaj rozdział pt. „Władysław Broniewski” (s. 47—61). Przeczytaj fragment tekstu na str. 55—56 i powiedz, czego dowiedziałeś się na temat problematyki i postaci literackich w wierszach Władysława Broniewskiego. Zanotuj tytuły wierszy rewolucyjnych.

18

W katalogu alfabetycznym odszukaj książkę Mariana Piechala pt. „Pelagia, uczennica diabła czyli Sedno rzeczy”. Zanotuj sygnaturę.

Przynieś książkę z półki, zapisz miejsce i rok wydania.

Odszukaj rozdział pt. „Odszedł poeta” (s. 141—145). Przeczytaj fragment tekstu na str. 144, zanotuj rok wydania i tytuł tomu, z którego pochodzi wiersz pt. „Łódź”. Odpowiedz na pytanie: w którym roku powrócił Broniewski do kraju i w jakim mieście zamieszkał oraz podaj nazwisko poety, do którego porównywano twórczość Władysława Broniewskiego.

19

Z księgozbioru podręcznego weź książkę Feliksy Lichodziejewskiej pt. „O Władysławie Broniewskim 1897—1962. Poradnik bibliograficzny”. Zanotuj miejsce i rok wydania.

Przeczytaj fragment wstępu (s. 22—23), zanotuj tytuły utworów poetyckich napisanych po wojnie. Jaka jest ich tematyka?

Przeczytaj tekst na str. 43—44, zanotuj tytuły wierszy poświęconych poecie oraz ich autorów.

20

W katalogu rzeczowym, w dziale 82, odszukaj książkę pt. „Literatura polska 1918—1975” T. 1. Zanotuj sygnaturę.

Przynieś książkę z półki. Zapisz nazwiska redaktorów, miejsce, rok wydania i wydawcę.

Przeczytaj fragment tekstu na str. 431—432, zapisz tytuły wierszy, które weszły do tomu poezji pt. „Wiatraki”. Odpowiedz, jakie myśli i motywy dominują w tych wierszach.

21

W katalogu alfabetycznym odszukaj książkę Feliksy Lichodziejewskiej pt. „Władysław Broniewski”. Zanotuj sygnaturę.

Przynieś książkę z półki, zapisz miejsce i rok wydania, wydawcę oraz nazwę serii wydawniczej.

Przeczytaj tekst na str. 34—35, zanotuj autorów Biuletynu poetyckiego pt. „Trzy salwy”. Odpowiedz, jaki program poetycki i społeczny zawarty jest we wstępie do tej książki.

22

W katalogu rzeczowym, w dziale 82 odszukaj książkę Artura Sandauera pt. „Poeci trzech pokoleń”. Zanotuj sygnaturę.

Przynieś książkę z półki, zapisz miejsce i rok wydania.

Odszukaj rozdział pt. „Od romantyzmu do poezji proletariackiej” (s. 99—119). Przeczytaj fragment tekstu na str. 107—110. Zanutuj tytuły wierszy, które weszły w skład tomu pt. „Troska i pieśń”. Odpowiedz, jaka jest problematyka tych wierszy.

W katalogu rzeczowym, w dziale 82, odszukaj książkę Tadeusza Bujnickiego pt. „Władysław Broniewski”. Zanutuj sygnaturę.

Przynieś książkę z półki, zapisz miejsce, rok wydania i nazwisko ilustratora. Zwróć uwagę na ilustracje i ich związek z treścią wierszy.

23

W katalogu alfabetycznym odszukaj książkę Janusza Maciejewskiego pt. „Czytamy wiersze”. Zanutuj sygnaturę.

Przynieś książkę z półki, zapisz miejsce i rok wydania.

Przeczytaj wiersz na str. 113. Przeczytaj fragment tekstu na str. 114 i odpowiedz, jaki jest charakter tego wiersza.

24

W katalogu rzeczowym, w dziale 82, odszukaj książkę Tadeusza Bujnickiego pt. „Władysław Broniewski”. Zanutuj sygnaturę.

Przynieś książkę z półki. Zapisz miejsce, rok wydania oraz nazwę serii wydawniczej.

Przeczytaj fragment tekstu na str. 88—91, zanutuj tytuły publikacji, z których korzystał poeta pisząc poemat pt. „Komuna Paryska”. Omów tematykę poematu.

W katalogu alfabetycznym odszukaj książkę Władysława Broniewskiego pt. „Komuna Paryska”. Zanutuj sygnaturę.

Przynieś książkę z półki, zapisz miejsce i rok wydania, a także nazwisko ilustratora.

Zwróć uwagę na związek ilustracji z tematyką poematu.

25

W katalogu alfabetycznym odszukaj książkę Sławomira Kędzierskiego pt. „Wiersze Władysława Broniewskiego”. Zanutuj sygnaturę.

Przynieś książkę z półki, zapisz miejsce i rok wydania oraz nazwę serii wydawniczej.

Przeczytaj fragment tekstu na str. 37—39, zanutuj datę powstania utworu. Odpowiedz, w jaki sposób przedstawia poeta postać Ludwika Waryńskiego.

26

W katalogu rzeczowym, w dziale 82, odszukaj książkę pt. „Liryka polska. Interpretacje”. Zanutuj sygnaturę.

Przynieś książkę z półki, zapisz nazwisko redaktora, miejsce i rok wydania.

Przeczytaj wiersz na str. 311 i fragment tekstu na str. 313. Zanutuj tytuł czasopisma, w którym po raz pierwszy wiersz ten został opublikowany. Zastanów się i odpowiedz, jaki jest charakter wiersza.

W katalogu alfabetycznym odszukaj książkę Sławomira Kędzierskiego pt. „Wiersze Władysława Broniewskiego”. Zanotuj sygnaturę.

Przynieś książkę z półki. Zapisz miejsce i rok wydania oraz nazwę serii wyd. Przeczytaj tekst wiersza na str. 59 oraz fragment tekstu na str. 60—62. Zastanów się nad nastrojem tego wiersza.

W katalogu rzeczowym, w dziale 82, odszukaj książkę Andrzeja Makowieckiego pt. „O literaturze polskiej”. Zanotuj sygnaturę.

Przynieś książkę z półki, zapisz miejsce i rok wydania.

Odszukaj rozdział pt. „Tradycja i nowatorstwo” (s. 392—405). Przeczytaj fragment tekstu na str. 400—401, zanotuj tytuł artykułu Władysława Broniewskiego, w którym poeta wypowiada się na temat poezji. Podaj, jakie są jego poglądy jako krytyka literackiego.

Z księgozbioru podręcznego weź książkę Stanisława Lorentza pt. „Przewodnik po muzeach i zbiorach w Polsce”. Zapisz miejsce, rok i kolejny numer wydania.

Przeczytaj tekst na str. 336; zapisz adres Muzeum Władysława Broniewskiego, wynotuj cenniejsze eksponaty. Odpowiedz, kto jest honorowym kustoszem Muzeum.

Z księgozbioru podręcznego weź czasopismo „Życie Literackie”, rocznik 1973.

W numerze 4 odszukaj artykuł Tadeusza Bujnickiego pt. „Współczesny wzór romantyzmu: poezja Broniewskiego” (s. 10).

Przeczytaj dwie pierwszej szpalty artykułu, zanotuj datę i organizatora sesji naukowej poświęconej Broniewskiemu i odpowiedz, jaka problematyka, związana z twórczością poety była poruszana w referatach wygłoszonych podczas obrad.

Niewątpliwie każda lekcja w bibliotece uczy młodego czytelnika samodzielnego posługiwania się dostępnym warsztatem informacyjnym. Jednocześnie wyrabia w nim nawyk korzystania ze zbiorów bibliotecznych oraz opracowywania tematów zadań domowych nie tylko w oparciu o szkolny podręcznik. Jest to również doskonała forma propagandy biblioteki w środowisku.

Przeprowadzenie lekcji poświęconej Broniewskiemu wydaje się ze wszech miar celowe nie tylko z powyższych względów. Bogaty materiał biograficzny, krytyczno-literacki i wspomnieniowy, zaprezentowany w trakcie ćwiczeń, powinien przybliżyć sylwetkę poety i ułatwić zrozumienie jego twórczości. Nie bez znaczenia będzie właściwe wykorzystanie materiałów ilustracyjnych oraz nagrania głosu poety na płycie gramofonowej. Godne polecenia wydaje się także wyświetlenie filmu krótkometrażowego, który na pewno zainteresuje młodzież i będzie niecodziennym zakończeniem imprezy.

Władysław Broniewski 17 XII 1897 – 10 II 1962**Wybór materiałów bibliograficznych****I. Dzieła opublikowane w Polsce Ludowej ***

Anka. Wyd. 3. Warszawa: Państw. Instytut Wydawniczy 1960, 49 s.

Wiersze poświęcone zmarłej córce poety stanowią jedno z najwyższych osiągnięć w dziedzinie liryki osobistej. Wydanie pierwsze tomu *Anka* ukazało się w r. 1956.

Bagnet na broń. Wyd. 3. Warszawa: „Książka i Wiedza” 1949, 39 s.

Pierwsze wydanie tomu ukazało się w r. 1943 w Jerozolimie w wydawnictwie „W Drodze”. Następne — w r. 1943 w Londynie oraz w r. 1944 w tajnej drukarni w Warszawie. Nakład warszawski został zniszczony w czasie Powstania. Po wojnie opublikowano *Bagnet na broń* w r. 1946 w Krakowie. Zbiór ten zawiera utwory: *Bagnet na broń*, *Żołnierz polski* i inne wiersze emigracyjne.

Będzie radość i będzie śpiew. Warszawa: „Czytelnik” 1953, 81 s. il.

Tom zawiera utwory wybrane z różnych zbiorów. Są tu m.in. wiersze: *Na śmierć rewolucjonisty*, *Bagnet na broń*, *Elegia o śmierci Ludwika Waryńskiego*, *Magnitogorsk* albo rozmowa z *Janem*, *Syn podbitego narodu*, fragment poematu *Komuna Paryska*.

Dla dzieci. Wyd. 8. Warszawa: „Czytelnik” 1976, 48 s.

Jedyny w dorobku poety tom wierszy dla najmłodszych dzieci. Wydanie pierwsze ukazało się na rynku księgarskim w r. 1951. Do wydań późniejszych dołączył poeta nowsze utwory.

Drzewo rozpaczające. Wyd. 3. Warszawa: „Książka i Wiedza” 1950, 95 s.

Tom wierszy emigracyjnych, zawiera utwory napisane w latach 1943–1945, kiedy poeta był redaktorem czasopisma „W Drodze”. Pierwodruk ukazał się w r. 1945 w Jerozolimie, potem w r. 1945 w Londynie oraz w Krakowie w r. 1946. Wydania te różnią się układem materiału.

Komuna Paryska. Warszawa: Państw. Instytut Wydawniczy 1971, [9 k.] 8 tabl. il.

Poemat poświęcony Komunie Paryskiej stworzył poeta w r. 1928. Wydanie pierwsze ukazało się w r. 1929 i zostało skonfiskowane przez cenzurę. Po wojnie poemat ten opublikowało w r. 1947 wydawnictwo „Książka”. W latach późniejszych cały poemat bądź jego fragmenty drukowane były w wielu wydaniach zbiorowych dzieł Broniewskiego.

Krzyk ostateczny. Wyd. 3. Warszawa: „Książka i Wiedza” 1950, 40 s.

Rewolucyjne utwory z lat 1933–1938, po raz pierwszy wydane w r. 1938.

Mazowsze i inne wiersze. Warszawa: „Książka i Wiedza” 1952, 52 s. il.

Wybór utworów związanych z Mazowszem i Warszawą. Zawiera m.in. *Balladę o Placu Teatralnym*.

Młodym do lotu. Wybór wierszy. Wybrał i posłowiem opatrzył G. Lasota. Warszawa: „Książka i Wiedza” 1952, 148 s. 1 tabl.

Wybór wierszy wydany z okazji warszawskiego Zlotu Młodych Przodowników Budowniczych Polski Ludowej. Na tom składają się m.in. utwory: *Orla twych lotów potęga...*, *Nłke*, *Na śmierć rewolucjonisty*, *Żołnierz polski*.

* W zestawieniu podano wydania ostatnie. Informacje o pierwszych wydaniach *Czytelnik* znajdzie w adnotacjach.

Most im. ks. J. Poniatowskiego. Tekst... Zdjęcia Państw. Wytwórni Filmowej „Film Polski”. Warszawa: Druk. Polska, Klicze PZWS 1946, 30 s.

Reportaż o odbudowie mostu im. księcia Józefa Poniatowskiego. Album.

Nad Mazowsza równiną otwartą. Wiersze... Fotografie H. Hermanowicz. Wstęp St. R. Dobrowolski. Wyd. 2. Warszawa: „Arkady” 1971, 110 s.

Wznowienie wyboru wierszy i artystycznych fotografii o Mazowszu. Wydanie pierwsze albumu w r. 1964.

Nadzieja. Poezje. Warszawa: „Książka i Wiedza” 1951, 128 s.

Tom wierszy powojennych (poza wierszem *Do domu*) powstałych po powrocie poety do kraju: *Nadzieja, Nasz maj, Pleśń majowa, Pięćdziesiątciu, Oświećtm* i in.

Nike. Wiersze rewolucyjne. Wybór i przedmowa J. Putrament. Warszawa: „Książka i Wiedza” 1973, 175 s. 6 tabl.

Wybór utworów rewolucyjnych w opracowaniu znanego pisarza, Jerzego Putramenta.

Okop i barykada. Warszawa: Prasa Wojskowa 1949, 45 s.

Wybór wierszy opatrzone wstępem i komentarzem poety, przeznaczony dla żołnierzy — m.in. wiersz *Płechota* i teksty piosenek: *Marsz żołnierski, Dwaj żołnierze.*

Podobizny autografów Władysława Broniewskiego. Troska i pieśń; Komuna Paryska. Oprac. i wstępem opatrzyła F. Lichodziejewska. Warszawa: Muzeum A. Mickiewicza 1963 — XXI s. 179 k. luźnych.

Tom podaje kilka wersji wymienionych w tytule dzieł oraz wersję ostateczną opublikowaną w tomie *Wiersze i poematy* w r. 1962. Wydawnictwo opracowano na otwarcie Muzeum Władysława Broniewskiego w Warszawie.

Poezja. Warszawa: „Iskry” 1959, 190 s.

Wybór z wieloletniej twórczości opracowany z przeznaczeniem dla młodzieży. Zawiera znane utwory rewolucyjne i liryki.

Poezje. Wyd. 2. Warszawa: Państw. Instytut Wydawniczy 1962, 151 s. Biblioteka Poetów.

Pierwsze wydanie przygotował PIW w r. 1957 na 60-lecie urodzin poety. Tom zawiera wybór utworów ze wszystkich zbiorów od *Wiatraków* do *Anki* oraz kilka nowych wierszy. Krytyka oceniła, że wybór ten daje bogaty liryczny portret poety.

Poezje wybrane. Warszawa: Państw. Instytut Wydawniczy 1954, 158 s.

Utwory wybrane z różnych tomów poezji przed- i powojennych.

Poezje wybrane. Wybór i wstęp J. Z. Jakubowski. Warszawa: Ludowa Spółdz. Wydawnicza 1967, 134 s. Klub Poetycki ZMW. Biblioteka Poetów XX Wieku.

Wybór z całokształtu twórczości: utwory rewolucyjne i liryki, poematy *Komuna Paryska, Mazowsze, Wisła.*

Troska i pieśń. Warszawa: „Czytelnik” 1967, 66 s.

Bibliofilskie wydanie zbioru wierszy z lat 1927—1932: *Elegia o śmierci Ludwika Waryńskiego, Ballada o Placu Teatralnym, Zagłębie Dąbrowskie, Łódź, Troska i pleśń* i in.

Wiersz mój odniosę ludziom. Wybór poezji Władysława Broniewskiego. Oprac. R. Hanin i L. Pasternak. Warszawa: „Iskry” 1963, 147 s.

Wspomnienia o poecie, scenariusz wieczoru poetyckiego oraz wybór utworów.

Wiersze. Oprac. wyboru F. Lichodziejewska. Warszawa: „Nasza Księgarnia” 1956, 166 s.

Wybór wierszy opublikowanych w różnych zbiorach w latach 1923—1955. Dla młodzieży. Przedmowę napisał znany poeta Stanisław Ryszard Dobrowolski (na karcie tytułowej podano pomyłkowo nazwisko opracowującej: F. Lichodziejewska).

Wiersze i poematy. Wyd. 7. Warszawa: Państw. Instytut Wydawniczy 1970, 278 s. Seria Książek Kieszonkowych PIW.

Wybór utworów w układzie chronologicznym.

Wiersze i poematy. Wyd. 10. Warszawa: Państw. Instytut Wydawniczy 1973, 461 s.

Wybór poezji przygotowany w ostatnich miesiącach życia przez Broniewskiego, który sam decydował o zawartości i układzie tomu. Wydanie pierwsze w r. 1962.

Wiersze warszawskie. Wyd. 2. Warszawa: „Czytelnik” 1972, 121 s.

Wiersze i fragmenty poematów o motywach warszawskich. Na tom składają się utwory napisane przed wojną, w czasie wojny i w Polsce Ludowej. Zamieszczono tu również liryki osobiste, np. poświęcone zmarłej córce i żonie poety. Pierwodruk w r. 1948.

Wiersze wybrane. Wstęp H. Zatorska. Warszawa. Wydaw. Min. Obrony Narodowej 1951, X, 96 s.

Tom wierszy rewolucyjnych dla szerokiego kręgu odbiorców. Wybór z tomów: *Dymy nad miastem*, *Komuna Paryska*, *Troska i pieśń*, *Bagnet na broń*, *Nadzieja*.

Wiersze zebrane. Wyd. 3. Warszawa: „Książka i Wiedza” 1952, 375 s.

Próba przedstawienia twórczości poety od debiutu do wierszy powojennych. Pierwsze wydanie ukazało się w r. 1948.

Wiersze zebrane. Wyd. 2. Warszawa: Państw. Instytut Wydawniczy 1956, 431 s.

Wiersze rewolucyjne i liryki ze zbiorów: *Wiatraki*, *Dymy nad miastem*, *Troska i pieśń*, *Krzyk ostateczny*, *Bagnet na broń*, *Drzewo rozpaczające*, *Nadzieja*, *Anka*. Wydanie pierwsze opublikował PIW w r. 1955.

Władysław Broniewski. Oprac. i przedmową opatrzył G. Lasota. Oprac. graf. W. Zamecznik. Warszawa: Wydaw. Artystyczno-Graficzne 1964, [159 s.]

Album. Zawiera życiorys poety, wybór wierszy oraz artystyczne fotografie.

Wybór poezji. Warszawa: „Książka i Wiedza” 1950, 224 s. Komitet Upowszechnienia Książki.

Wybrane utwory z tomów przedwojennych i wiersze napisane po wojnie.

Wybór poezji. Wyd. 2. Warszawa: „Czytelnik” 1967, 139 s. Poeci Polscy.

Wiersze z różnych zbiorów wydawanych od r. 1927. Wybór, w układzie chronologicznym, uwzględniła zasadnicze utwory z twórczości poety. Pierwsze wydanie w r. 1963.

WŁADYSŁAW BRONIEWSKI — WSPÓŁAUTOR

Broniewski Władysław. *Pieśni i wiersze*. Zebrał.. Motywy muzyczne zebrała F. Leszczyńska. Łódź: Łódzki Instytut Wydawniczy 1947, 39 s.

Antologia utworów różnych poetów. Na tom składają się: *Hymn*, *Rota*, *Warszawianka*, *Czerwony sztandar*, *Mazur kajdaniarski* oraz wiersze Broniewskiego: *Hymn pierwszomajowy*, *Bagnet na broń* i in.

Broniewski Władysław, Stande Stanisław R., Wandurski Witold *Trzy salwy*. *Biuletyn poetycki*. Wyd. 3. Warszawa: Państw. Instytut Wydawniczy 1967, 47 s.

Zbiór poezji rewolucyjnej pisarzy związanych z ruchem robotniczym. Po raz pierwszy zbiór ten wydano w r. 1925. Z utworów Broniewskiego są w nim: *Nike*, *Soldat inconnu*, *Ostatnia wojna*.

Poematy o generale Świerczewskim. Warszawa: Prasa Wojskowa 1949, 60 s.

Na karcie tytułowej autorzy: Władysław Broniewski, Leopold Lewin, Robert Stiller, Wiktor Woroszyłski. Antologia jest wynikiem konkursu ogłoszonego przez Dom Wojska Polskiego i Związek Literatów Polskich. Utwór Broniewskiego *Opowieść o życiu i śmierci Karola Waltera-Świerczewskiego, robotnika i generała*, odznaczono I nagrodą. Laureatami następnymi byli: Lewin za *Słowo o Karolu Świerczewskim*, Woroszyłski za utwór *Świerczewski*, Stiller za *Wiersze o Generale Robotniku*. Poemat Broniewskiego przedrukowano w licznych wyborach jego poezji, m.in. w tomie *Wiersze i poematy* Warszawa 1962 i 1963.

Zarębińska-Broniewska Maria, Broniewski Władysław. *Ręka umarłej*. Warszawa: „Książka i Wiedza” 1971, 126 s.

Wspomnienia aktorki, Marii Zarębińskiej (żony pisarza), z lat obozu oświęcimskiego. W zbiorze zamieszczono wiersze poety poświęcone przedwczesznie zmarłej żonie. Wstęp napisała Seweryna Szmaglewska. Wiersz tytułowy *Ręka umarłej* wchodzi, w skład wielu zbiorów poezji Broniewskiego.

WŁADYSŁAW BRONIEWSKI — TŁUMACZ

Brecht Bertold. *Powieść za trzy grosze*. Przeł. z niem. M. Tarnowski. Wiersze przeł. ... Wyd. 2. Warszawa: Państw. Instytut Wydawniczy 1971, 450 s.

Brecht Bertold. Wiersze wybrane. Tłum. ... i in. Warszawa: Państw. Instytut Wydawniczy 1954, 163 s.

Broniewski Władysław. *Moje przyjaźnie poetyckie*. (Tłum. z różnych jęz.) Warszawa: Państw. Instytut Wydawniczy 1960, 222 s.

Przekłady poetyckie z literatury rosyjskiej i radzieckiej, niemieckiej, bułgarskiej.

Czukowski Kornel. *Bajki*. Tłum.... Wyd. 4. Warszawa: „Nasza Księgarnia” 1965, 82 s.

Disney Walt. *Flet zaczarowany*. Według tekstu W. Disneya napisał... Warszawa: „Wiedza” 1947, 70 s.

Dostojewski Fiodor. *Białe noce i inne opowiadania*. Tłum.... i in. Warszawa: Państw. Instytut Wydawniczy 1963, 603 s.

Dostojewski Fiodor. *Gracz*. Tłum. Wyd. 2. Warszawa: „Książka i Wiedza” 1973, 235 s.

Dostojewski Fiodor. *Skrzydzeni i ponizeni*. Przeł.... Warszawa: Państw. Instytut Wydawniczy 1957, 361 s.

Gogol Mikołaj. *Martwe dusze*. Tłum.... Wyd. 5. Warszawa: „Czytelnik” 1971, 305 s.

Grossman Leonid. *Śmierć poety*. Przeł.... Wyd. 2. Warszawa: „Książka i Wiedza” 1949, 355 s.

Jesienin Sergiusz. *Pugaczow*. Tłum.... Warszawa: Państw. Instytut Wydawniczy 1958, 46 s.

Korniejczuk Aleksander. *Skrzydła*. Sztuka w 4 aktach. Tłum.... Warszawa: Państw. Instytut Wydawniczy 1955, 142 s.

Majakowski Włodzimierz. *Wiersze dla dzieci*. Tłum.... Warszawa: „Nasza Księgarnia” 1956, 60 s.

Marszak Samuel. *U progu życia. Kartki wspomnień*. Tłum.... Warszawa: Państw. Instytut Wydawniczy 1961, 266 s.

Nowikow-Priboj Aleksiej. *Cuszima*. Tłum.... Warszawa: Wydaw. Min. Obrony Narodowej 1956, 2 t.: 411 + 551 s.

Pilniak Borys. *Arina i inne opowiadania*. Tłum.... Warszawa: „Czytelnik” 1957, 212 s.

Pilniak Borys. *Sobowtóry*. Tłum.... Warszawa: Państw. Instytut Wydawniczy 1959, 285 s.

Priszwin Michał. *Łańcuch Kościeja*. Tłum.... Warszawa: „Czytelnik” 1962, 2 t.: 366 + 473 s.

Szołochow Michał. *Opowiadania znad Donu*. Tłum.... Warszawa: „Czytelnik” 1958, 407 s.

Tołstoj Aleksy. *Chleb. Obrona Carycyna*. Tłum.... Warszawa: Wydaw. Min. Obrony Narodowej 1954, 361 s.

Tołstoj Aleksy. *Droga przez mękę*. Tłum.'.... Wyd. 11. Warszawa: „Czytelnik” 1974, 3 t.: 325 + 346 + 430 s.

II. Bibliografie

Lichodziejewska Feliksa. *O Władysławie Broniewskim 1897—1962*. Poradnik bibliograficzny. Warszawa: Biblioteka Narodowa 1964, 48 s.

Zarys życia i twórczości, wydania dzieł w Polsce Ludowej, literatura o Broniewskim.

Lichodziejewska Feliksa. *Twórczość Władysława Broniewskiego*. Monografia bibliograficzna. Warszawa: Państ. Instytut Wydawniczy 1973, 694 s. 19 tabl. Inst. Badań Literackich PAN.

Naukowa bibliografia całej twórczości poety, który napisał około 1100 utworów. Wiele z nich pozostaje do dziś w rękopisach. W bibliografii przedmiotowej zgromadziła autorka około 1700 dokumentów poświęconych analizie twórczości Broniewskiego.

III. O życiu i twórczości Władysława Broniewskiego

WYDAWNICTWA ZWARTE. PRACE Z DZIEŁ ZBIOROWYCH.

Bartelski Lesław. *Męstwo i tkliwość*. W: Bartelski L. *W kręgu bliskich*. Kraków 1967 s. 53—63.

Broniewska Janina. *Dziesięć serc czerwonych*. Wyd. 3. Warszawa: „Iskry”, 1971, 263 s.

Wspomnienia z lat 1924—1930 z okresu małżeństwa autorki z Władysławem Broniewskim.

Broniewska Janina. *Maje i listopady*. Warszawa: „Iskry” 1967, 244 s.

Wspomnienia z lat 1930—1934. Klimat ówczesnej Warszawy, przeżycia autorki i jej męża, Władysława Broniewskiego.

Bujnicki Tadeusz. *Trzy poetyki rewolucyjne (Jasieński, Broniewski, Szenwald) na tle polskiej poezji proletariackiej dwudziestolecia międzywojennego*. W: *Literatura polska wobec idei rewolucyjnych XX wieku*. Warszawa 1969 s. 72—89.

Bujnicki Tadeusz. *Władysław Broniewski*. Wyd. 2. Warszawa: Państ. Instytut Wydawniczy 1974, 205 s. Portrety Współczesnych Pisarzy Polskich.

Bujnicki Tadeusz. *Władysław Broniewski*. W: *Autorzy naszych lektur. Szkice o pisarzach współczesnych*. Wyd. 2. Wrocław 1967 s. 60—78.

Jakubowski Jan Zygmunt. *Władysław Broniewski*. Warszawa: „Iskry” 1975, 89 s. il. Współczesne Zyciorysy Polaków.

Kędzierski Sławomir. *Wiersze Władysława Broniewskiego*. Warszawa: Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne 1974, 144 s. Biblioteka Analiz Literackich.

Informacje o życiu i twórczości poety, analiza wybranych wierszy, fragmenty Pamiętnika, głosy krytyków literackich.

Kostanecki Stanisław. *Władysław Broniewski i Płock*. Wyd. 3 uzup. Płock: Tow. Nauk. Płockie 1972, 86 s. il.

Lichodziejewska Feliksa. *O rękopisach Władysława Broniewskiego*. W: *Z problemów literatury polskiej XX wieku*. T. 2. *Literatura międzywojenna*. Warszawa 1965 s. 446—464.

O losach autografów poety zachowanych m.in. w Muzeum jego imienia w Warszawie.

Lichodziejewska Feliksa. *Władysław Broniewski*. Wstęp, wybór materiałów i przypisy... Warszawa: Państw. Zakłady Wydaw. Szkolnych 1966, 381 s. Bibl. Polonistyki.

Omówienie życia i twórczości poety, fragmenty jego *Pamiętnika*, Broniewski jako twórca, krytyk i publicysta. Krytyka literacka o dziełach poety, opinie czytelników oraz wspomnienia przyjaciół.

Maciąg Włodzimierz. *Powojenna twórczość Władysława Broniewskiego*. W: *Maciąg W. Współczesna literatura polska (1939—1969)*. Warszawa 1970 s. 24—29.

Maciąg Włodzimierz. *Władysław Broniewski*. W: *Maciąg W. Literatura Polski Ludowej 1944—1964*. Warszawa 1973 s. 165—171.

Matuszewski Ryszard. *Dwadzieścia pięć lat poezji Władysława Broniewskiego*. W: *Matuszewski R. Literatura na przełomie*. Warszawa 1951 s. 5—65.

Matuszewski Ryszard. *O Broniewskim — trochę inaczej*. W: *Matuszewski R. Doświadczenia i mity*. Warszawa 1964 s. 284—290.

O rewolucyjnej poezji Broniewskiego w dwudziestoleciu międzywojennym.

Matuszewski Ryszard. *O poezji Władysława Broniewskiego*. Warszawa: Państw. Instytut Wydawniczy 1955, 105 s. Inst. Badań Literackich PAN.

Matuszewski Ryszard. *Władysław Broniewski*. W: *Matuszewski R. Literatura polska lat 1918—1939*. Wyd. 5. Podręcznik... Warszawa 1973 s. 213—236.

Krótką charakterystyka twórczości z lat przedwojennych i analiza kilku wybranych wierszy Broniewskiego.

Sandauer Artur. *Od romantyzmu do poezji proletariackiej (Rzecz o przedwojennej poezji Władysława Broniewskiego)*. W: *Sandauer A. Poeci trzech pokoleń*. Wyd. 3. Warszawa 1973 s. 165—183.

Siatkowski Zbigniew. *To samo nad Wisłą*. W: *Z problemów literatury polskiej XX wieku*. T. 2. *Literatura międzywojenna*. Warszawa 1965 s. 465—481.

Analiza wiersza *Bagnet na broń*.

Trznadel Jacek. *„Nadzieja” Władysława Broniewskiego*. W: *Szkice o literaturze współczesnej*. Warszawa 1954 s. 191—205.

Władysław Broniewski. W *piątą rocznicę śmierci*. Praca zbiorowa. Warszawa: Państw. Instytut Wydawniczy 1967, 138 s.

Władysław Broniewski w poezji polskiej (Materiały z międzynarodowej sesji naukowej zorganizowanej z okazji 75 rocznicy urodzin przez Instytut Badań Literackich PAN w dniach 15 i 16 grudnia 1972 roku w Warszawie). Warszawa: Państw. Wydaw. Naukowe 1976, 334 s.

ARTYKUŁY Z CZASOPISM

Baranowska Małgorzata. *Władysław Broniewski. Krajobraz romantyczny. Poczec pisarzy trzydziestolecia*. „Literatura” 1974 nr 13 s. 5.

Bartelski Lesław M. *Męstwo i tkliwość*. „Życie Literackie” 1965 nr 30 s. 7.

Bartelski Lesław M. *Żołnierz i poeta*. „Nowa Kultura” 1962 nr 8 s. 1, 5.

Braun Mieczysław. *Człowiek*. „Nowa Kultura” 1962 nr 8 s. 1, 4—5.

Broniewski—Gatczyński—Tuwim. „Życie Literackie” 1964 nr 2 s. 1, 9.

Stenogram dyskusji na temat recepcji dorobku poetów.

Bujnicki Tadeusz. *Romantyczna pieśń Władysława Broniewskiego*. „Życie Literackie” 1969 nr 18 s. 3.

Dąbrowski Stanisław. *Na wielkiej scenie*. „Życie Literackie” 1962 nr 12 s. 5.

Dobrowolski Stanisław Ryszard. *Szkic do portretu*. „Nowa Kultura” 1962 nr 8 s. 1, 4.

[Drozdowski Bohdan] *bd. Tren na śmierć Władysława Broniewskiego*. „Współczesność” 1962 Wyd. specj. Dodatek do numeru 4 s. 2.

Grochowiak Stanisław. *Przypominam go sobie*. „Kultura” 1967 nr 7 s. 1, 5.

Grześczak Marian. *Poeta żywiołu społecznego*. „Współczesność” 1967 nr 4 s. 3.

Jakubowski Jan Zygmunt. *Poeta ojczyzny*. „Polonistyka” 1962 nr 2 s. 1—8.

Jakubowski Jan Zygmunt. *Przypominam Broniewskiego*. „Poezja” 1966 nr 3 s. 23—30.

Jakubowski Jan Zygmunt. *Refleksje nie tylko rocznicowe*. „Nowe Drogi” 1972 nr 9 s. 86—97.

Janion Maria. *Broniewskiego »morze zjawisk«*. „Życie literackie” 1975 nr 18 s. 1, 6.

Kałużny Czesław. *Jest miłość i ona zwycięży*. „Kultura i Życie” 1969 nr 1 s. 15—17.

O Robotniczym Studio Teatralnym, które prowadził Broniewski.

Kamińska Anna. *Ziemia święta rzeczywistości historycznej*. „Życie Literackie” 1973 nr 45 s. 7.

Kuliński Rajmund. *Bracia w czarnych czamarach. Z tradycji rodzinnych Władysława Broniewskiego*. „Współczesność” 1966 nr 24 s. 4, 11.

Kuliński Rajmund. *Broniewskiego indywidualizm niepodległy*. „Tygodnik Kulturalny” 1972 nr 7 s. 4.

Kuliński Rajmund. *Broniewskiego teatr ogromny, czyli ostatni z Konradów*. „Poezja” 1968 nr 7 s. 11—21.

Lichodziejewska Feliksa. *Broniewski satyryk*. „Polityka” 1967 nr 6 s. 8.

Lichodziejewska Feliksa. *»Moje życie i moje sumienie«*. *Rzecz o Władysławie Broniewskim*. „Współczesność” 1962 nr 9 s. 4.

Matuszewski Ryszard. *Co w nim jedyne i niepowtarzalne*. „Literatura” 1972 nr 1 s. 6.

Matuszewski Ryszard. *Władysław Broniewski. Słownik polskich pisarzy współczesnych*. „Tygodnik Kulturalny” 1962 nr 46 s. 3.

Michalski Hieronim. *Mój wiersz odniosę ludziom*. „Trybuna Literacka” 1957 nr 6 s. 1.

Mocarski Tadeusz. *Muzeum Władysława Broniewskiego*. „Poezja” 1972 nr 12 s. 93—94.

- Pamiętnik Władysława Broniewskiego*. „Polityka” 1965 nr 6 s. 1, 6—7; nr 7 s. 1, 9.
- Parniewski Witold. *Władysław Broniewski i Włodzimierz Majakowski*. „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego” 1969 nr 64 s. 53—67.
- Piórkowski Jerzy. *Życie i sumienie*. „Nowa Kultura” 1957 nr 50 s. 1, 4.
- Pollak Seweryn. *Broniewski w kręgu poezji rosyjskiej*. „Literatura na Świecie” 1973 nr 10 s. 330—341.
- Pollak Seweryn. *Kształt poetyckich przyjaźni*. „Poezja” 1970 nr 10 s. 23—37.
Broniewski jako tłumacz.
- Przyjaciele o poecie*. „Polityka” 1962 nr 7 s. 9.
- Siatkowski Zbigniew. *O mechanizmie poezji rewolucyjnej i casus Broniewski*. „Pamiętnik Literacki” 1964 zes. 3 s. 133—160.
- Siatkowski Zbigniew. *Władysław Broniewskiego życie niepodległe*. „Życie Literackie” 1972 nr 9 s. 3.
- Skwarnicki Marek. *Władysław Broniewski*. „Tygodnik Powszechny” 1962 nr 10 s. 6.
- Słucki Arnold. *Broniewski*. „Przegląd Kulturalny” 1962 nr 5 s. 1, 8—9.
- Słucki Arnold. *Młodość Broniewskiego*. „Przegląd Kulturalny” 1962 nr 29 s. 5.
- Stern Anatol. *Przyjaźnie poetyckie Władysława Broniewskiego*. „Przyjaźń” 1962 nr 11 s. 14.
- Sulima Roch. *Pieśń ludowa w poezji Broniewskiego*. „Tygodnik Kulturalny” 1967 nr 15 s. 3, 7.
- Szopiński Zbigniew. *Broniewski w Płocku*. „Tygodnik Kulturalny” 1968 nr 8 s. 3.
- Szopiński Zbigniew. *Romantyk rewolucji*. „Tygodnik Kulturalny” 1972 nr 51 s. 1, 7.
- Śpiewak Jan. *Broniewski nie żyje*. „Twórczość” 1962 nr 3 s. 5—6.
- Tatomir Adam. *Władysław Broniewski*. Sylwetki pisarzy współczesnych. „Poradnik Bibliotekarza” 1965 nr 11/12 s. 351—355.
- Witan Jan. *Przymierze z tradycją*. „Poezja” 1969 nr 5 s. 4—17.
O programie poetyckim Broniewskiego.
- Władysław Broniewski. 1897—1962*. „Nowa Kultura” 1962 nr 8 s. 1, 5.
- Wyka Jan. *Hawrań i Murań (nad poezją Broniewskiego)*. „Życie Literackie” 1965 nr 20 s. 6.
- Zacharska Jadwiga. *Liryka osobista Broniewskiego*. „Poezja” 1968 nr 5 s. 74—94.

Uwaga: W opisach bibliograficznych przed tytułem powinien być dwukropek zamiast kropki. Za błędny skład przepraszamy Autorkę i Czytelników. (Red..)



**Tematyczne
zestawienia
książek**

IZABELLA STACHELSKA

Nowe książki dla dzieci i młodzieży

W styczniu i początkach lutego 1977 r. na rynku księgarskim pojawiały się w dalszym ciągu (z nielicznymi wyjątkami) książki z planów wydawniczych na rok 1976.

Spośród najłatwiejszych warto wybrać do naszych księgozbiorów cztery nowe, ładnie wydane pozycje. Pierwsza z nich to zbiorek 21 komunikatywnych, wdzięcznych, niekiedy żartobliwych wierszy TADEUSZA KUBIAKA **Śmiejmy się!** (1976 NK, zł 32), poświęconych przeważnie zwierzętom. Następnie dwie napisane prozą książeczki WANDY CHOTOMSKIEJ: **Leonek i lew** (1976 NK, zł 28), seria „Moje książeczki”, o odwadze i uczciwości, oraz **Drzewo z czerwonym żaglem** (1976 KAW, zł 28), o zabawach dzieci z nowego osiedla. Książka ta ukazała się w wersji broszurowej (za 20 zł) i oprawnej (za 28 zł). Różnica w cenie niewielka, a w trwałości książki — istotna. Ponieważ wydawanie książek w dwu wersjach oprawy zdarza się częściej, powinniśmy zwracać na to uwagę i zamawiać u swego księgarza zawsze wersję oprawną.

Ostatnia pozycja dla najmłodszych to realistyczno-fantastyczne opowiadanie WERNERA HEIDUCZKA **Jana i gwiazdka** (1976 NK, zł 20). Wszystkie te książeczki są ładnie wydane, wszystkie zaliczyć można do poziomu I, działu N.

Z kolei książki dla dzieci od około 8, 9 lat do około 10, 11 lat. Miłośnikom literatury fantastyczno-baśniowej spodoba się VÁCLAVA ČTVRTEKA

Jak diabeł szukał dziury do piekła (1976 KAW, zł 18), zabawna baśń o pechowym diable i miłej Marcysi, LYMANA FRANKA BAUMA **Dorota u króla Gnomów** (1976 NK, zł 50), trzeci tom przygód bohaterki i jej oryginalnych przyjaciół (poprzednie tomy: „Czarnoksiężnik ze Szmaragdowego Grodu” i „W krainie czarnoksiężnika Oza”), oraz IRENY KWINTOWEJ **Pierścień orlicy** (1976 „Pojezierze”, zł 46), zbiór 10 ciekawych baśni z Warmii i Mazur. Wszystkie te pozycje — poziom II, dział B.

Również do poziomu II, ale do działu Op zaliczymy książki: JOSEFA C. GRUNDA **Fikolek, czyli o przygodach pluszowego misia** (1976 NK, zł 25), o dziewczynce i zaginionym misiu, który po licznych przygodach u innych dzieci wraca do swej małej pani, i THØGERA BIRKELANDA **Kiedy pieje kogut** (1976 NK, zł 13), o przygodach dwu przedsiębiorczych braciszków. Także do poziomu II, lecz do działu H zaliczymy opowiadanie LWA KASSILA i MAKSA POLANOWSKIEGO **Tak było** (1976 KAW, zł 30), o dzieciństwie Gory Łozgaczewa-Jelizarowa, który jako mały chłopczyk zaadoptowany został przez siostrę Lenina i jej męża. Autobiografię Łozgaczewa-Jelizarowa, pt. „Niezapomniane przeżycia”, wydała w r. 1970 „Nasza Księgarnia” dla dzieci starszych i młodzieży, ta natomiast książka to opowiadanie dla dzieci młodszych, w sposób łatwy przedstawiające fragment życia Lenina i jego rodziny, której

członkiem stał się Gora. Książeczke wykorzystać możemy do głośnych czytań i na wystawkach z okazji Dni Leninowskich i rocznic Rewolucji Październikowej.

Jedyna tym razem nowość beletrystyki dla dzieci starszych to wydana w serii „portretów” powieść STANISŁAWA KOWALEWSKIEGO **Andrzej** (1976 „Horyzonty”, z1 13), o kłopotach i rozterkach 14-letniego chłopca. Z powodu dużej przewagi refleksji nad akcją nie będzie zapewne bardzo poczytna, ma jednak pewne wartości, dobrze też nadaje się do przedyskutowania w grupie nastolatków. Poziom III, dział P.

Dla dzieci najstarszych i dla młodzieży ukazało się kilka nowości. **Za- tańcz z moją dziewczyną** ANNY FRANKOWSKIEJ (1976 „Horyzonty”, z1 20), 10 współczesnych, niebanalnych opowiadań o problemach młodzieży, przeważnie licealnej, to interesujący debiut książkowy młodej autorki. Powieść DANUTY ORŁOWSKIEJ **Sukcesy i porażki Anny Marii** (1976 LSW, z1 28) to dalszy ciąg wydanej w r. 1974 „Ballady dla Anny Marii”. Bohaterka, licealistka, przeżywa różne rozterki, głównie sercowe, wychodząc z nich zwycięsko. Obie pozycje dla czytelników 13—16-letnich, zwłaszcza dla dziewcząt. Następna powieść, też współczesna, lepsza od poprzednich pod względem wartości literackich a równie interesująca, to **Palenisko** OLGII CHROBREJ (1976 NK, z1 30). Bohaterami książki są: młoda, początkująca nauczycielka w liceum plastycznym oraz jej uczennice i uczniowie, a problematyka dotyczy stosunków międzyludzkich, altruizmu, egoizmu. Dla młodzieży od 14 lat. Książka KATARZYN WITWICKIEJ **Dzień, który trwał pięć lat** (1976 NK, z1 25) to napisana z autentyzmem, w formie wspomnień bohaterki, Joanny, dobra i interesująca powieść o trudnych latach codziennego życia w okupowanej przez hitlerowców Warszawie. Wszystkie te powieści — poziom IV, dział P.

Dla miłośników beletrystyki historycznej przeznaczona jest powieść RY-

SZARDA ADAMOWA **Akta Świętego Trybunału, czyli Tajemnica skarbu Paula Martina** (1976 NK, z1 40). Akcja nieco zawikłana, rozgrywa się w XVIII w., głównie w Hiszpanii, wśród intryg i walk związanych z działalnością inkwizycji, a częściowo na morzach wśród korsarzy i awanturników. Bohaterowie są liczni, m.in. dwaj Polacy. Dla czytelników od 14 lat (dla młodszych za trudna), poziom IV, dział H. Do tego samego działu lub poziomu zaliczymy wydany w pięknej serii „Złoty liść” **Dziennik Franciszki Krasieńskiej** KLEMENTYNY Z TAŃSKICH HOFFMANOWEJ (1976 NK, z1 35). Franciszka to postać autentyczna, żyła w latach 1744—1796, była żoną królewicza Karola, syna Augusta III. Powieść w formie jej dziennika napisała autorka w r. 1825 dla ówczesnych dorastających panienek. Dzisiejsze „dorastające panienki” bardziej gustują w innych książkach, mogą jednak zapoznać się z próbką lektury swych praprababek.

Na zakończenie coś dla miłośników dzikiej przyrody: VLADIMIRA PAZOURKA **Z leśnych ostępów** (1977 NK, z1 46), 5 długich opowiadań o zwierzętach żyjących na swobodzie: niedźwiedziu, rysiu, wilkach, żbiku i wydrze. Zwierzęta te nie są antropomorfizowane, książka jest poważna, o dużych walorach poznawczych, ładnie wydana. Poziom IV, dział Z.

* *

Z kolei książki popularnonaukowe w układzie według symboli UKD.

Polska — moja Ojczyzna. Encyklopedia dla dzieci (1976 WP, z1 220) to „pomnikowa” pozycja, długo zapowiadana i oczekiwana, wydana istotnie bardzo starannie i pięknie. 42 autorów opracowało tekst 240 haseł, 14 grafików i liczni fotografowie wykonali ponad 1000 kolorowych ilustracji. Dobór haseł i opracowanie niektórych z nich mogą budzić pewne wątpliwości, odczuwa się też brak odsyłaczy (np. w miejscu, w którym daremnie szuka się

Warszawy, mógłby być odsyłacz: „zobacz — stolica”), w sumie jednak książka ma więcej zalet niż wad i będzie wartościową pozycją poznawczą dla dzieci w wieku około 10—14 lat. Klasyfikacja 03(438):914.38.

WANDA RACHALSKA Przed trudnym wyborem (1976 WSiP, zł 12) — pierwsza, ogólnie wprowadzająca pozycja nowej, bardzo przydatnej serii „Poznajemy zawody”, przeznaczonej dla uczniów klas VII i VIII, na temat wyboru przyszłego zawodu i związanego z tym wyboru szkoły ponadpodstawowej. Klasyfikacja 37. Z zapowiedzianych kilkudziesięciu pozycji tej serii, poświęconych bliższemu omówieniu poszczególnych zawodów lub grup zawodowych (rola i znaczenie pracy w danym zawodzie, rodzaje pracy, wymagane uzdolnienia, typy szkół, programy nauczania, perspektywy zatrudnienia absolwentów, możliwości kontynuowania studiów w danej dziedzinie) ukazało się już 8 pozycji: **ALEKSANDRA BROWARKA i WIKTORA LIPKO Leśnictwo** (klasyf. 37:63), **JANA GRUSZCIECKIEGO i BOLESŁAWA KAŁUŻY Przemysł skórzany** (klasyf. 37:67:68), **CZESŁAWA KOSIŃSKIEGO Przemysł drzewny** (klasyf. 37:67:68), **LECHA MILIANA Marynarze i rybacy** (klasyf. 37:63:656:629.1), **STANISŁAWA PAWLAKA Transport i komunikacja** (klasyf. 37:656), **ZDZISŁAWA PAWLIKA Przemysł włókienniczy i odzieżowy** (klasyf. 37:67:68), **MIECZYSLAWA SZYMCZYKA Elektronika i przemysł elektroniczny** (klasyf. 37:621) oraz **JÓZEFA WYSOCKIEGO Budownictwo** (klasyf. 37:69). Wszystkie te pozycje: 1976 WSiP, cena 8—14 zł. Wobec wagi problemu wyboru zawodu i szkoły pozycje te koniecznie powinny znaleźć się w bibliotekach dla dzieci, a bibliotekarze powinni je zapropagować.

Obfitość tytułów, zasypujących rynek księgarski na początku każdego roku z powodu „gonienia planu” przez wydawnictwa, nie pozwala na omówienie, nawet krótkie, wszystkich wartych tego

pozycji. Ograniczymy się tylko do wymienienia pozostałych, wybranych, godnych wprowadzenia do księgozbioru książek:

EWA PIECZYŃSKA, IRENA SPOD-NIEWSKA Ekologia a ochrona środowiska (1976 WSiP, zł 40) — klasyf. 502.

Człowiek i przyroda. Informator (1976 KiW, zł 35) — klasyf. 502:63.

EDMUND NOWACKI, ANDRZEJ ANIOŁ Nowe oblicze biologii (1976 NK, zł 50) — klasyf. 57.

MARIAN MŁYNARSKI Nasze płazy 1976 WSiP, zł 37) — klasyf. 59.

ZBIGNIEW BAGIŃSKI Radar (1976 KAW, zł 14), seria „Wszystko o...” — klasyf. 621.

JULIUSZ J. HERLINGER Wielki wyścig (1976 KAW, zł 22), seria „Niezwykle sprawy zwykłego świata” — klasyf. 629.1:656.

ZDZISŁAW PODBIELSKI Samochody osobowe. Marki i modele (1976 NK, zł 63) — klasyf. 629.1.

TADEUSZ DALECKI Mistrzynie podniebnej żonglerki (1976 KAW, zł 12), seria „Miniatury lotnicze” — klasyf. 629.7.

TADEUSZ MALINOWSKI Skoczkwie doświadczalni (1976 KAW, zł 12), seria „Miniatury lotnicze” — klasyf. 629.7.

JERZY ZARĘBSKI Na rajdowych szlakach (1976 KAW, zł 12), seria „Miniatury lotnicze” — klasyf. 629.7:797.

WOJCIECH SZTABA Portret (1976 KAW, zł 12), seria „Wszystko o...” — klasyf. 7.0.

ANDRZEJ HAUSBRANDT Aktorzy (1976 KAW, zł 16), seria „Wszystko o...” — klasyf. 792.

CZESŁAW JĘDRASZKO Teatr sumienia i prawdy (1976 NK, zł 20) — klasyf. 792.

WIESŁAW KONRAD OSTERLOFF Historia sportu (1976 NK, zł 95) — klasyf. 796/799.

TADEUSZ OLSZAŃSKI Wyżej, nad poprzeczkę (1976 NK, zł 35) — klasyf. 796.

WŁADYSŁAW MALESZEWSKI *Taktyka koszykówki* (1976 SiT, z1 30) — klasyf. 796.

JERZY KRAM *Gawędy o żywym słowie* (1976 NK, z1 20) — klasyf. 80.

W. S. SŁAWIN *Radziecka Północ* (1976 WSiP, z1 30), seria „Biblioteczka geograficzna „Świat” (z globusem) — klasyf. 914.7:33.

MARCIN ROŚCISZEWSKI *Azja Zachodnia* (1976 WSiP, z1 23), seria jw. — klasyf. 915:33.

ROMAN BIESIADA *Przez radziecką*

Azję Środkową (1976 WSiP, z1 20), seria jw. — klasyf. 915.7.

BOLESŁAW ORŁOWSKI *Zwierzęta w służbie człowieka* (1976 NK, z1 40) — klasyf. 930:63:59.

RYSZARD DZIESZYŃSKI *Kraków w czasie „Potopu” 1655—1660* (1976 MON, z1 8), seria *Bitwy — Kampanie — Dowódcy 8/76* — klasyf. 943.8.

JAN LEMPKOWSKI *General Aleksander Waszkiewicz 1901—1945* (1976 MON, z1 8), seria jw. 9/76 — klasyf. 947:943.8

Słowo wiatr

Pismo grunt

Sztuka — Moda — Życie

Postęp czy regres?

„Każda epoka oceniała otaczające nas zjawiska, a w tym i sztukę odmiennie. Każde pokolenie na swój własny sposób widziało i widzi Piękno. Jest to prawidłowość i tak właśnie ma być. Wiedząc o tym nie możemy wyzbyć się obaw. Strasznych obaw. Ktoś kiedyś powiedział, że nie ma rzeczy gorszej niż postęp skierowany w niewłaściwym kierunku. Czy w dziedzinie sztuki postęp wycelowany jest właściwie? Czy to, co w sprawach sztuki czynimy, jest postępem czy regresem?”

Refleksją tą rozpoczął prof. Wiktor Zin trzeci tom swego książkowego

cyklu „Piórkiem i węglem”, zatytułowany *Piękno utracone* (Warszawa: „Arkady” 1974). Nazwisko i działalność Profesora znane są w całej Polsce, jeśli nie z książek, to z wieloletniego cyklu telewizyjnych audycji, w których pięknym słowem i rysunkiem otwiera milionom ludzi oczy na nie dostrzeganą, gorzej — częstokroć lekceważoną i bezmyślnie niszczoną urodę dawnej architektury, krajobrazu, obyczaju. Dzięki artystycznej perswazji „piórka

i węgla" uczymy" się (przynajmniej niektórzy) rozumieć i cenić wartość wiekowych drewnianych budowli, zamkowych ruin, przydrożnych kapliczek, nielicznych już studni z kołowrotami, staromiejskich zaułków i podwórek, wchodzimy w sferę piękna niegdysiejszego, powierzonego naszej pieczy jako pomost między dawnymi i nowymi laty. Jakże miło słucha się tego i ogląda na małym ekranie! tak miło, aż umyka uwadze fakt najistotniejszy, ten, że artysta bez wielkich słów i szumnych frazesów prowadzi najprawdziwszą krucjatę o zachowanie śladów dawności, w aktualnym momencie niemodnych, nie przylegających do współczesnego gustu, wyzbytych bezpośrednio celów użytkowych, a przy tym wszystkim reprezentujących walory historyczne i artystyczne, które zostaną ponownie uznane, gdy... ślad już po nich zaniknie.

Należymy do generacji, która przechodzi głębokie przemiany społeczne, światopoglądowe, obyczajowe i normalną koleją rzeczy, dorabiając się nowych wartości, ponosi koszty tej operacji w postaci wewnętrznych i zewnętrznych konfliktów oraz... popełnianych błędów. Ów złożony proces absorbuje myślicieli i naukowców wielu specjalności. Usiłują oni wychwycić problemy najdrażliwsze i wszechstronnie je naświetlić, aby wypracować sposoby złagodzenia napięć towarzyszących kształtowaniu się nowoczesnego modelu życia. Doskonaliśmy przykładem tych naukowych przedsięwzięć, przedstawionych w formie dostępnej dla szerszego kręgu wyrobionych czytelników, jest tematyka wielu książek wydawanych w serii „Biblioteka Myśli Współczesnej” przez Państwowy Instytut Wydawniczy w Warszawie. Dla naszych potrzeb sięgnijmy po dwa tomy.

Oto *Przemiany obyczaju* Marcina Czerwińskiego (wyd. 1972), socjologa i publicysty, traktujące o powojennej rewolucji obyczajowej w stosunkach rodzinnych, sąsiedzkich, to-

warzyskich, zawodowych. Rozpatrując zjawisko tworzenia się nowej społeczności miejskiej (według danych GUS za r. 1976 stałymi mieszkańcami miast było już ponad 56% Polaków), Czerwiński tak widzi sytuację ludzi wrzęgniętych w rytm życia wciąż rozrastających się miast i miasteczek:

„Miasto jest złożonym organizmem o wielorakich funkcjach. Niewłaściwe jego rozplanowanie w przestrzeni łatwo narazić może mieszkańców na zbędne i męczące wędrówki w poszukiwaniu na przykład źródeł zakupu. Ten typ udręk spowodowanych przez miasto uznaj zatem należy za właściwy jedynie chaotycznej i rabunkowej fazie jego rozwoju. Są natomiast inne cechy wielkiego miasta, mniej rzucające się w oczy, które stanowią przychytną trwalszej, trudniej usuwalnej lub nieusuwalnej — jak twierdzą pesymiści — deformacji życia mieszkańców. Chodzi tu o charakter związków między ludźmi, który właściwy jest nowoczesnym stosunkom wielkomiejskim.

[...] Za znamienne dla współczesnego życia miejskiego uważa się to, że człowiek poza domem i miejscem pracy spotyka głównie obcych. Każdy z nas ma rozsiadanych w mieście przyjaciół i znajomych. Łączność z nimi jest jednak pośrednia, w części utechniczona przez telefony, jakoś tam abstrakcyjna, niepełna i dość rzadka. Ci natomiast, których wciąż widzimy w tramwaju, na spacerze, w kawiarni czy w sklepie, pozostaną na zawsze anonimami [...]. Zachowujemy wobec nich tę twarz, która razi przybylsza z małego osiedla, która jest neutralną maską ściśle rzeczowej, obojętnej grzesności wielkomiejskiej. Twarz „pokerową” — jak to się mówi w Warszawie. Ten ustawiczny trening zachowań bezosobistych, powiadają pesymiści, wytwarza w nas zwyczaj powściągnięcia reakcji spontanicznych, gromadzi trwałe zasób zahamowanych odruchów, nie wyrażonych, nigdy z nikim nie podzielonych przeżyć. Wytwarza to oschłość, zanika potrzeba kontaktu. Na tej drodze formuje się — zdaniem pesymistów — typ wielkomiejskiego człowieka o trwałym podłożu neurotycznym, człowieka, którego dopiero niezwykły bodziec (na przykład alkohol) uwalnia od zahamowań. [...] Nowe dzielnice naszych miast odznaczają się daleko posuniętą standaryzacją zarówno wewnętrzną — mieszkań, sklepów, lokali biurowych, jak i zewnętrzną — formą budynków mieszkalnych, wielu elementów architektury...”

Jednakowość, obojętność, bezosobowość „kamiennego świata” sprawiają,

że człowiek zamyka się w sobie jak żółw w skorupie, choć mu tam mroczno, ciasno, brak oddechu. Gdzież ma szukać wsparcia, jak wzbogacać swój wewnętrzny światek?

Po odpowiedź sięgamy do książki filozofa, historyka nauki i kultury, doświadczonego pedagoga, prof. Bogdana Suchodolskiego, pt. *Labirynty współczesności* (wyd. 1972):

„Różne narody w naszej epoce miały — i mają — swe heroiczne okresy. Ale wcześniej czy później — pisze Profesor — wchodzi na drogi pokoju i zadań »normalnych«. Jednostki odzyskują swe prawa w ramach społecznej wspólnoty; nowe warunki życia pozwalają realizować ideał wszechstronnego rozwoju. Czy uzyskuje on jednak dostateczną siłę mobilizującą? Czy zdolny jest zaspokoić potrzeby »serca« i uciszyć jego niepokoje? Czy potrafi stworzyć więź między aspiracjami jednostek i wielkimi, wspólnymi zadaniami życia? [...]

W tych warunkach sztuka uzyskuje szczególne znaczenie, ukazując sytuację współczesnego człowieka i jego życie wewnętrzne, demaskując wrogie siły rzeczywistości, stwarzając wizję innego świata. Próbuje pokazać, jaki jest »labirynt serca« współczesnego człowieka, sztuka raz jeszcze — jak wielokrotnie w dziejach — spełnia swą humanistyczną rolę wyzwolenia człowieka z ciężaru rzeczywistości przez kształtowanie jej realne i wizualne zarazem. [...]

Świadcstwo, jakie sztuka współczesna wystawia człowiekowi na różnych drogach jego życia, wskazuje na to, jak ważne są sprawy jego »serca«, a zarazem jak są trudne. Wszystkie wielkie nurty w sztuce współczesnej, i te, które są związane z wielkimi perspektywami działalności ludzi, i te, które wiążą się z ich używaniem życia, i te, w których próbuje się bronić praw i przeżyć egzystencji — ukazują, jak świat ogranicza ludzi, chociaż są oni jego twórcami, jak ważną potrzebą staje się przekroczenie granic wyznaczonych przez dotychczasowy bieg rzeczy, jak nieuchronnie człowiek zmierza ku przeciężaniu własnej powtarzalności zagrażającej mu w konsumpcji tego, co wypracował, jak serca ludzi szukają wyjścia z labiryntu rynku i towarów, z labiryntu rzeczy, a właściwie z tego wewnętrznego labiryntu, w którym się same znajdują [...]”.

Wypadałoby teraz wrócić do kwestii poruszonej na początku przez prof. Zina — czy współczesny stosunek do sztuki cechuje postęp w dobrym zna-

czeniu tego słowa, czy też regres objawiający się brakiem wrażliwości i szacunku. Pokusić się o jednoznaczne „tak” lub „nie” byłoby karkołomnym ryzykanctwem, powiedzmy zatem trochę wykrętnie, że rozmaicie z tym bywa, poprawa zaś zależy od tego, im częściej, głośniejsz, żarliwiej będą wypowiedzi się znawcy i miłośnicy piękna, zarówno profesjonalści jak „hobbyści”, zamieszkujący we wszystkich zakątkach kraju. Poczynania paru zapaleńców z reguły najpierw spotykają się z nieufnością i rezerwą, aby później przyciągać jak magnes. A swoją drogą, na pociechę (słaba!) możemy przypomnieć, że i w dawnych, stabilniejszych układach „święte wojny” o to, co piękne, a co rzekomo koszarne, co warte kultu, a co wzruszenia ramion, nie należały do rzadkości.

IPS, SiM i zmienność gustów

W roku 1930 rozpoczęła w Warszawie działalność instytucja kulturalno-artystyczna znana powszechnie jako IPS, co w pełnym brzmieniu znaczy: Instytut Propagandy Sztuki. Parę lat wcześniej (w r. 1926) uruchomiono — istniejącą do dziś — spółdzielnię zdobniczą „Ład”, a niemal równocześnie z IPS-em, w bliskim jego sąsiedztwie powstała kawiarnia pn. „Sztuka i Moda”, zwana popularnie SiM. Znakomity rysownik i scenograf, Antoni Uniechowski, we wspomnieniach spisanych pod jego dyktando przez córkę (Krystyna Uniechowska: *Uniechowski opowiada, czyli tajemnice mafii antykwarskiej*. Warszawa 1975), zanotował:

„Pod koniec lat dwudziestych wybudowano na placu Saskim Instytut Propagandy Sztuki. Był to ładny nowoczesny pawilon, zrobiony z lekkich prefabrykatów, a zakomponowany na podobieństwo armaty. Jak armata jest po prostu dziurą otoczoną metalem, tak Instytut Propagandy Sztuki, czyli IPS, było to podwórko obudowane przez Stryjeńskiego — salami wystawowymi. Budynek przetrwał do niedawna. Urządzano tam wystawy pla-

styczne [...]. — Tuż obok, na Królewskiej, w podwórzu, przyjemnie cofnięta od ulicy, znajdowała się piękna oranżeria. Wynajęła ją pahi Arciszewska i przerobiła na kawiarnię, nazwaną SiM-em... W SiM-ie odbywały się występy artystyczne. Tam właśnie Leśmian czytał swoje przedziwne wiersze, występował znakomity recytator Mariusz Maszyński, a Konstanty Ildefons Gabczyński deklamował cudownie swój *Koniec świata*...

Wymieniając jednym tchem spółdzielnię, instytut i kawiarnię nie tracimy poczucia proporcji: po prostu wszystko nawzajem zabiegało się o siebie. Produkcji „Ładu” (znamy te piękne w swej prostocie sprzęty, tkaniny, naczynia) patronowali ci sami artyści, którzy na terenie IPS-u popularyzowali współczesną plastykę rodzimą i obcą, aby z kolei przy kawiarnianych stolikach (artystyczne kawiarnie to osobny wielki temat) dyskutować i spierać się o nowatorskie koncepcje.

Okres był wyjątkowo pobudzający do zajadłych polemik, gdyż od końca XIX w. aż do ostatniej wojny w sztukach pięknych wrzało: raz po raz jawiły się nowe kierunki czy ugrupowania artystyczne, zrywały z wcześniejszymi nurtami, rzucały diametralnie odmienne hasła. Jedni ledwie torowali sobie drogę, inni odnosili sukcesy, jeszcze inni padali „pod ciosami” przeciwników. I tak po realizmie XIX-wiecznym rozkwitła secesja, aby z kolei ustąpić miejsca fowizmowi, kubizmowi, modernizmowi etc.

O secesji zbyt wiele się mówiło i mówi (chętnie — w sensie pejoratywnym), aby nie wyjaśnić najkrócej, o co właściwie chodzi. Ten styl — architektury, przemysłu artystycznego, malarstwa, grafiki, stroju — powstał w Europie w ostatnim dziesięcioleciu ubiegłego wieku. Charakteryzowała go w sztuce płynna falista linia, intelektualizm, bogata ornamentacja o treściach symbolicznych. Secesja trwała kilkanaście lat, zyskując popularność przede wszystkim w kręgach intelektualno-artystycznych, wiernych teorii „sztuka dla sztuki”. W Polsce wią-

że się ona z okresem Młodej Polski — z ideami głoszonymi przez Stanisława Przybyszewskiego, z poezją i malarstwem Wyspiańskiego, z pełnymi symbolicznych aluzji obrazami Jacka Malczewskiego, ze sztuką dekoratorską Józefa Mehoffera i in. Miała swój świetny czas, świetne nazwiska i rychły zmierzch, nawet generalny od niej odwrót, trwający do... bardzo niedawna.

Wciąż zatem kolejne pokolenia toczą podobne boje o „prawdziwy” wyraz sztuki (nigdy jej samej nie negując). — Czy to nieuniknione? W jakiejś mierze tak, co kompetentnie i przekonywająco tłumaczy w cytowanej książce mistrz Uniechowski:

„Na zmianę stylu wpływa do pewnego stopnia jakby biologiczna, utajona niechęć do pokolenia rodziców. Natomiast o wiele większą sympatią cieszy się epoka dziadków, stąd pojęcie pokój babuni kojarzy się z czymś mile wruszającym [...] urok dawnego stylu powraca i staje się czymś na nowo wymarzone po okresie osiemdziesięciu lat. Wówczas zaczynamy doceniać wdzięk stylu dziadków, a rzeczy sprzed lat stają się powoli obiektami zainteresowań zbieraczy. [...] I oto rzecywiście dzisiaj jesteśmy świadkami zdumiewającej mody na całym świecie — kultu lamp naftowych, moździerzy i samowarów wśród młodzieży. Przedmiotów używanych co prawda nie przez ich dziadków, lecz przez pradziadków. [...]

Aby wyczerpać to zagadnienie, wspomnę, że jeszcze jedna sprawa, dotycząca stylów, zwróciła moją uwagę. Otóż przy każdej zmianie stylu poprzedniemu nadawano nazwę pejoratywną. Na przykład ludzie renesansu nazywali okres poprzedni — gotykiem, czyli stylem barbarzyńskich Gotów, którzy zniszczyli świat antyczny. Potem określenie późnego Odrodzenia — manieryzmem — też miało pejoratywne znaczenie. A w słowie barok brzmi również podejrzana nuta (barocco — dziwaczność), a rokoko jest nazwą wręcz lekceważącą (rocaille — skałki), już w samej fonetyce słowa dźwięczy jakaś bagatelność. Te określenia właśnie stawały się popularne dopiero wtedy, kiedy ów gotyk czy rokoko wygasły, czyli były nadawane przez najbliższe i niechętnie im pokolenie. Do niedawna najbardziej tępiło się styl i modę lat trzydziestych, teraz zaś powoli pewne jej elementy zaczynają przenikać, a przedmioty z tamtych lat budzą już cień zainteresowania. Secesja natomiast triumfuje...”.

Moda kołem się toczy

Podobnie jak ze stylami w architekturze i w sztukach pięknych, ma się sprawa ze sztuką ubioru, czyli z modą. Jej zmienność nie jest wcale przypadkowa, choć tak się na ogół wydaje, a dzisiejsze ubiory w duchu „retro” nie są naszym wynalazkiem, tyle że w różnych czasach różne „retro” bywało.

Tych, których ciekawia prawa rządzące tą dziedziną, tryb kształtowania się upodobań pozostający w bliskim związku z wydarzeniami rozgrywającymi się na całkiem innych płaszczyznach, z polityką włącznie, odsyłam znów do książki *U n i e c h o w s k i e g o*. Znajdą tam obszerny, ujęty w historyczne ramy wywód, przeprowadzony przez autorytet — przez scenografa i ilustratora książek, który ze znanstwem odtwarzał kostiumy minionych epok. Znajdziemy tam m.in. zaskakujące spostrzeżenie, iż okresowe zmiany w liniach i zdobnictwie ubiorów stanowią widome odbicie dominujących aktualnie cech psychicznych nie tylko jednostek, lecz całych społeczeństw. I tak np. po pierwszej wojnie światowej nastąpił zdecydowany odwrót od form kroju przypominających mundur, a po wojnie ostatniej — „demokratyzacja” stroju, wyrażająca się w prostych liniach, w zatarciu wyraźnych różnic między tzw. ubiorem wyjściowym i codziennym itp. Zabawną ilustracją „ducha” mody międzywojennej stanowią słowa piosenki:

Przyszła moda na szerokie spodnie
i sukienki damskie wyżej ud.
Jest to dość praktyczne i wygodne,
Paryż tę sensację w Polsce wwiódł.

Szerokie spodnie i krótka sukienka
Radośnie razem na spacer gdzieś mkną.
Pończoszka jasna, przezroczysta i cienka
To postęp mody i barwny jej plan.

Zamiast dalszych przykładów postuchajmy konkluzji znawcy:

„Pod słowem moda rozumiemy nie tylko sposób życia, wyróżnianie przedmiotów, lansowaną sztukę, ale przede wszystkim to, jak człowiek chce w danym dziesięcioleciu wyglądać, przedstawiać się, za co uchodzić. Jednym słowem, jak sobie siebie samego wyobraża”.

Czy temat mody, zdawałoby się błahy i ulotny, wart był w ogóle deliberacji? Otóż, jak widać, jest to błahość względna. Po pierwsze, kiedyś i nas będą oceniać po ubiorze i ciekawe byłoby dowiedzieć się, do jakich wniosków dojdą na tej podstawie nie tylko historycy, ale i psychologowie, skoro strojem wyrażamy samych siebie. Po drugie, przez każdą furtkę, a więc i kostiumu, prowadzi droga do poznania przeszłości, co z kolei znakomicie ułatwia obiektywne spojrzenie na teraźniejszość, hamuje przed wydawaniem zbyt autorytatywnych sądów o tym, co „ładne”, a co „brzydkie”, w rezultacie więc dobrze służy sprawom sztuki, z którą — im kontakt bliższy, tym życie bogatsze i łatwiejsze.

abe

Krzyżówka pełna poezji

W podanych niżej fragmentach poezji Władysława Broniewskiego należy zastąpić gwiazdki właściwymi wyrazami i wyrazy te wpisać w rzędach pionowych diagramu krzyżówki podanego na ostatniej stronie okładki — z góry na dół lub z dołu ku górze, zgodnie ze wskazaniem strzałek umieszczonych przy liczbach wskazujących, z którego fragmentu ma być wzięty dany wyraz (lub sylaba, 16 wyrazów bowiem — zastąpionych w tekście wierszy nie pojedynczymi gwiazdkami, lecz ich zespołami — wpisywać należy sylabami w różnych miejscach diagramu).

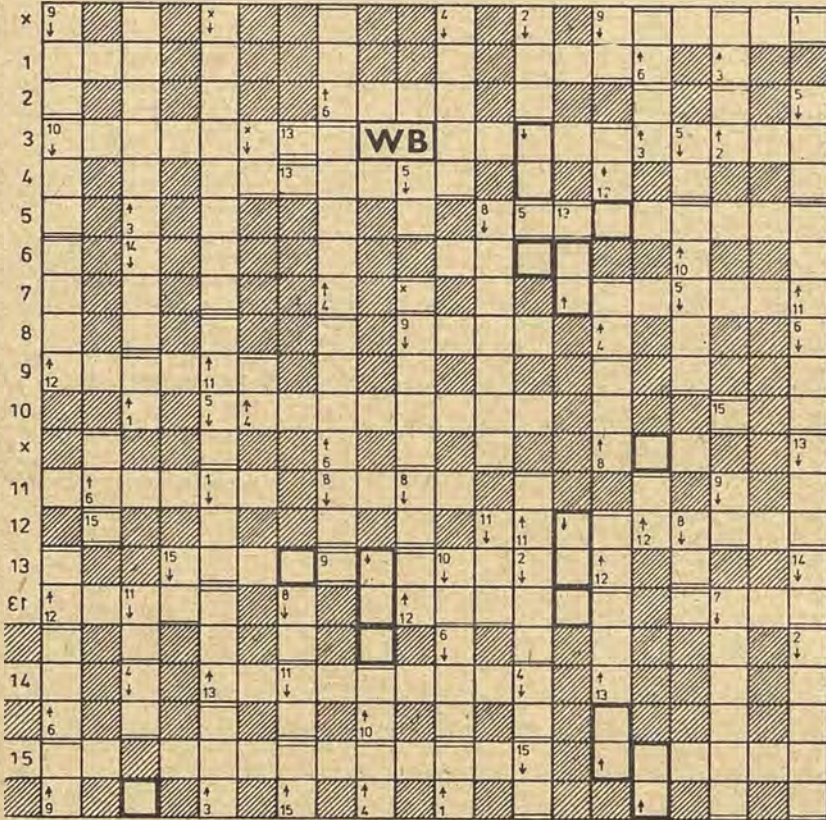
1. Wiem, * nigdy poznać nie zdołam,
Jaka moc mnie *** i dręczy...
2. Obrócona * wiatrom **,
Tyś szumiała greckim żeglarzom
Wichurą *.
3. Zagłębienie dobywa *.
* nie ma innego **.
4. Spiewam radość człowieczej **,
Kiedy tworzy, * wyzwala,
Kiedy dumnie światu wśród nocy
Prometejskie * **.
5. Cóż, że **, coż że * ** ...
Jeszcze będzie jaśniej i piękniej,
Będzie radość * będzie śpiew.
6. Wyrośniemy *** chlebem,
**** radością człowieka.
7. Dyrygent rzucić chciał * ...
ale * bruk przeciągnął nutą
zabrzącał złoty cymbał — Słońce!
8. Iskra przyniesie wieść * stolicy.
Staną warsztaty manufaktury.
* Piotrkowską tłum — ****.
9. Nam * słowa ciche nie starczą ...
Jest gdzieś życie piękniejsze * wierszy.
* jest **. I * zwycięży.
10. Rozmyślałam coraz częściej
od pewnego wieczoru.
Że chyba moje szczęście
Jest **** koloru.
11. * nas należy ziemia ***.
Nasze * ręce ujmą, ażeby
Na niej zbudować dom dla bezdomnych,
W domu * radość dzielić jak chleby...
12. Zapalamy Węgiel Zagłębienia ...
*! dziejów *****!
Sercami palimy w kotłach...
13. * myślałem sobie: „Jak pięknie
* tej *** celi trzynastej.”
I * Janie myślałem jeszcze ...
14. Obróć zagle * wiatr.
* oczy przetnie jak nóż.
Ojczyzną moją jest świat ...
15. ** nas.
* odnajdziemy się * tłumie,
*,
Podpalacze serc,
Dynamitardzi sumień...

X. Wystarczy własne nazwisko,
* po odbitym w Wiśle * się tułać
* widzieć wszystko ...
Ja słyszę, jak trawa rośnie.

W kratki wyróżnione pogrubioną linią wpisać należy wyrazy kontrolne o następujących znaczeniach: przechowywana w pojemniku nie dla nosa (***); jeżeli narodziła się, to Mickiewicz (****); symbol składnika powietrza (*), a zarazem symbol ważnej akcji dywersyjnej w okresie okupacji (*); pierwiastek, którego cechą charakterystyczną jest to, że sam nie ulega temu, co podtrzymuje w odniesieniu do innych (*); inicjały jednego z największych dramaturgów współczesnych (**); alfa (*) i omega (*), ale nie po grecku.

Krzyżówka pełna poezji

W podany niżej diagram należy w rzędach pionowych wpisać wyrazy (lub sylaby) zgodnie ze wskazówkami zamieszczonymi na poprzedniej stronie okładki. W wierszach poziomych odnajdziemy tytuły utworów Władysława Broniewskiego, których fragmenty podano na poprzedniej stronie. Fragment oznaczony nie liczbą, lecz krzyżykiem — pochodzi z wiersza, którego tytuł zaczyna się od inicjałów poety.



Czytelnicy, którzy nadesłają rozwiązanie do 20 maja br., wezmą udział w losowaniu nagród książkowych.

haw

Dobra rada — nie jest zła!

Rozwiązując nasze krzyżówki zaglądamy jedynie do swojej pamięci.